

2018

MÁSKÉPP

© Tollár Elvira

Tartalomjegyzék

Bemutatkozás	3
Bevezetés.....	3
I. A tanulási problémával küzdő tanulók sajátosságai	6
I.1. A tanulási korlátozottság fajtái.....	6
I.2. BTMN és SNI fogalma	6
I.2.1. Beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló	6
I.2.2. A sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló	6
I.3 Tanulási nehézség, zavar tünetei	8
I.3.1. Az iskolaérettség feltételei	8
I.3.2. A nehezen nevelhetőség tünetei.....	10
I.3.3. A tanulási zavar azonosítása.....	11
I.4. A megfigyelés, mérés, diagnosztizálás lehetőségei.....	12
II. Eljárási rend a diagnózisig.....	17
II.1. Szakmai protokoll az iskolai szűréstől a fejlesztő- rehabilitációs tevékenységig	17
II.2. A szakértői vizsgálatok kérésének jogszabályi háttere	24
II.2.1. Törvényi szabályozók linkekkel:	24
II.2.2. A szakértői vizsgálatokhoz nyomtatványok, segédanyagok.....	24
III. SNI, BTMN tanuló az osztályban	25
III.1 Az SNI, BTMN tanulókkal való bánásmód, értékelésük elvei, szempontjai a tanórákon	26
III.2. A tantárgyi kedvezmények, mentességek gyakorlati megvalósulásának lehetőségei	30
IV. Rehabilitációs, fejlesztő tevékenység.....	36
IV. 1. Dokumentáció	38
IV. 2. Segédanyagok a fejlesztő tevékenységhez	39
V. Írás-helyesírási nehézség tünetei, felismerése.....	41
V. 1. Diszgráfia (írászavar) fajtái	44
V. 2. Irodalom, segédanyag	47
VI. Az írás- helyesírási készség fejlesztése.....	50
VI.1. Írásmozgás kialakítása, fejlesztése	50
VI. 2. Módszertani javaslatok az írástanításhoz-tanuláshoz.....	51
VI. 3. Helyesírás tanítása, helyesírási készség fejlesztése	59
VI.4. Fejlesztési ötletbörze mindenkinek:	66

Mottó:

A jó tanítás interaktív, egyénileg vonja be a gyereket a folyamatba, s minden érzékre hat, vagyis megfelel a gyerek személyiségének.
/Malcolm Gladwell/

Bemutakozás

Tollár Elvira vagyok, 2004-től gyógypedagógusként dolgozom Zalaegerszegen a Petőfi Sándor és Dózsa György Magyar-Angol Két Tanítási Nyelvű Általános Iskolában. A **MÁS-KÉP honlap a mesterprogramom megvalósítása**. Szólni kíván a tanulási problémával küzdő tanulókhöz, szüleikhez, pedagógustársaimhoz és minden érdeklődőhöz a tünetek felismerésétől a gyakorlati teendőig a nehézség, zavar enyhítéséig, esetleg megszűnéséig.

A felület a következő másfél évben (folyamatosan megjelenő részletekben) tájékoztató + feladatgyűjtemény módszertani javaslatokkal egy tanítási-tanulási segédlet lehet. Reményeim szerint segíthet a letölthető segédanyagokkal, ajánlásokkal, linkgyűjteménnyel az írás, helyesírás, olvasástechnika, szövegértés, kommunikáció, számolási készség, gondolkodási műveletek területén jelentkező problémák leküzdésében a napi gyakorlatban. Bízom benne, hogy tevékenységgel **MÁSKÉPP** járulok hozzá az ismeretek gyarapításához, ezáltal egy **MÁS KÉP** alakulhat ki a nehezen tanuló gyermekről. Számomra lehetőség a szakmai fejlődésre, a tapasztalatok elemző tevékenységére.

Bevezetés

Ma már minden többségi iskola találkozik az integráció valamelyik formájával.

A korán elvégzett diagnosztikai eljárások segítségével nagyon fiatal korban meg lehet határozni az eltérő fejlődési területeket. Minél korábban kezdődik meg a fejlesztés, annál nagyobb az esély a probléma kiküszöbölésére, és a másodlagos tünetek megelőzésére, csökkentésére. Nagy József szerint az iskolába lépő tanulók között 5 évnyi a fejlettségbeli különbség, ez duplájára nőhet a 10. évfolyam végéig.

A többségi iskolára váró teendők közül a továbbképzéseken, önképzésen túl fontos, hogy a pedagógusok, szülők, tanulók segítségére legyenek könnyen felhasználható segédeszközök. Az

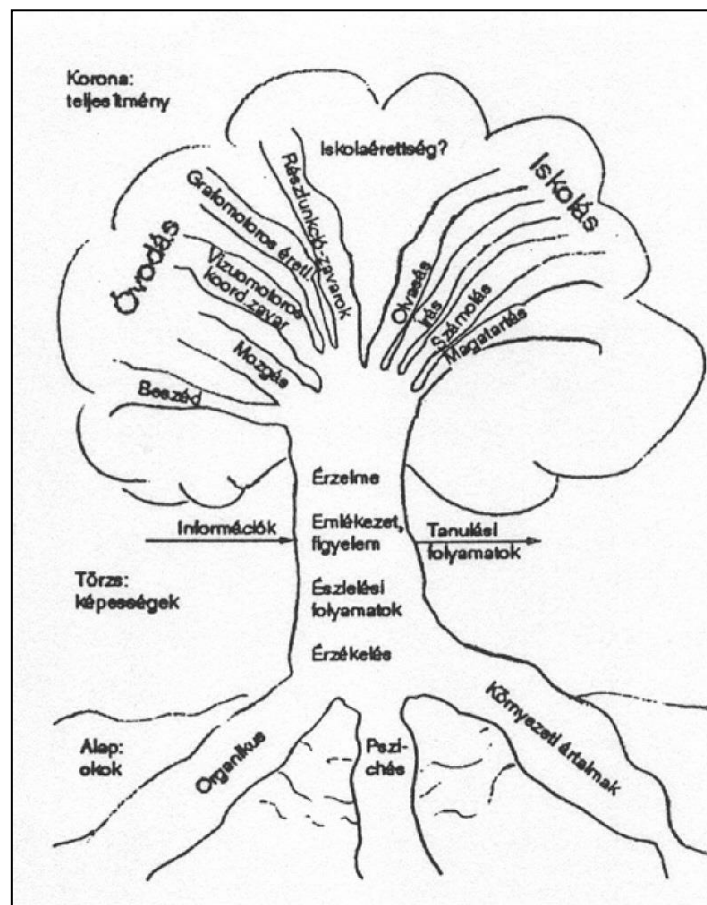

összegyűjtött anyag egy helyen, könnyen kezelhető módon, áttekinthető formában álljon rendelkezésre. Igyekeztem összegyűjteni és összeállítani azokat az információkat, jól használható anyagokat, amelyek bármikor kinyomtathatóak, könnyen felhasználhatóak.

A „tanuláskárosodás leggyakoribb fejlődési elmaradásai a kognitív képességek területén mutatkoznak meg:

- Észlelési folyamatok (elsősorban a vizuális és auditív észlelés)
- Emlékezés (bevésés, tárolás, felidézés, különböző időtartamok)
- Figyelem, koncentráció (terjedelem, intenzitás)
- Logikai műveletek, problémalátás és –megoldás” (Mesterházi 1995)¹

Affolter „fa-modellje” (Csabai 1998)² a gyermek fejlődésének lefolyását mutatja be.

Affolter fa-modellje

¹ Mesterházi Zsuzsa: A tanulási képességről és a tanulási akadályozottságról. In: Gyógypedagógiai Szemle, 1995. 1. szám, p. 25.

² Csabai Katalin: Tanulási zavarok. In: Fejlesztő Pedagógia, 1998. 2-3. szám, p. 17.

A fejlődés lefolyásának első szintje a „gyökerek”, ahol az okokat látjuk a tanulási nehézség, zavar előidézéséhez. A második szint a törzsé (érzékelés, észlelési folyamatok, emlékezet, figyelem, érzelem). Az információk feldolgozásához, a tanuláshoz szükséges alapkészségek, képességek fejlesztésének optimális szintjei a későbbi eredményes iskolakezdéshez nélkülözhetetlenek.

A funkciók érési idejének figyelembe vétele az iskolaérettség egyik alappillére. A tanulási folyamatok lényege az érzékszerveinken keresztül történő ingerfelvételek, észlelési folyamatok modalitása, megfelelő kódolás esetén intermodalitása, mely a tanulási folyamat lényege. Ez a folyamat akkor megy végbe tökéletesen, ha az emlékezet és figyelem mindezeket támogatja. A későbbi tanulási zavarok kialakulása akkor jön létre, ha az összerendeződés nem megfelelő. Ha rossz a látási, hallási emlékezet, a gyermek nem tudja az adott hanghoz a megfelelő betűt azonosítani. Előfordulhat az is, hogy megfelelő az észlelés és emlékezet, de nem megfelelő sorrendben észleli az információkat időben és térben (diszgráfia, diszkalkulia). Ilyenkor kell visszanyúlni a gyökerekhez. Az érzelmi megerősítés, a motiváció a tanulási sikerességnek feltétele.

A harmadik szint a fa koronája, a teljesítmények szintje. A tünetek komplex problémaként jelentkeznek, ezért sosem szabad elszigetelve 1-1 tünetet kiemelni és csak azt kezelni. Például: a szeriális emlékezet és beszédmegértés zavaraként jelentkezhet a gyakorlatban, az olvasástechnika következtében a rossz szöveg megértés, vagy a szorzótábla megtanulásának nehézsége. Gyógypedagógusként állandó útkeresés napi munkám. Évről- évre szerteágazóbb az ellátott feladatkör, hiszen a SNI tanulókon kívül nagyon sok átlagtól eltérő gyermek vár valamilyen megsegítésre.

I. A tanulási problémával küzdő tanulók sajátosságai

Alapfogalmak

I.1. A tanulási korlátozottság fajtái

- Beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség BTMN (Átmeneti, fejlesztéssel visszafordítható állapot - Pedagógiai Szakszolgálat Tagintézményeinek kompetenciája)
- Tanulási zavar sajátos nevelési igény SNI (Részképesség zavarokból származó, részleges, a tanulási folyamat egyes területeit érintő hosszantartó állapot pl.: diszlexia, diszgráfia -Pedagógiai Szakszolgálat Székhelyintézményének kompetenciája, a Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői Bizottság gyógypedagógiai szakvéleményt ad ki a sajátos nevelési igényről vagy kizárásáról)
- Tanulási akadályozottság SNI (Tartós, több területet érintő- értelmi fogyatékos)

I.2. BTMN és SNI fogalma

I.2.1. Beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló

Az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján az életkorához viszonyítottan alulteljesít, társas kapcsolati problémákkal, tanulási, magatartásszabályozási hiányosságokkal küzd, közösségbe való beilleszkedése, továbbá személyiségfejlődése nehezített vagy sajátos tendenciát mutat, de nem minősül sajátos nevelési igényűnek.

Ha a tanuló beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzd, fejlesztő foglalkozásra jogosult.

I.2.2. A sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló

Az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi, értelmi, beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (diszlexia, diszgráfia, diszkalkúlia, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.

Ellátása történhet külön, e célra létrehozott, speciális gyógypedagógiai intézményben szegregáltan, elkülönítve vagy a többi gyermekkel, tanulóval együtt, integráltan.

A 2003. évi LVI. közoktatási törvény használja először a sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló megnevezést. A köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 47. § (1) bekezdése szerint a sajátos nevelési igényű tanulónak joga, hogy különleges bánásmód keretében állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai ellátásban részesüljön attól kezdve, hogy igényjogosultságát megállapították. Ezt a szakértői bizottság teheti meg, amely javaslatot tesz a különleges bánásmódnak megfelelő ellátásra, az ellátás módjára, formájára, helyére, a kedvezményekre.

Az általános és középiskola Alapító Okirata tartalmazza, hogy melyik SNI terület ellátását vállalja. Pedagógiai Programjában megjeleníti a különleges bánásmód alapelveit, tantárgyi-értékelési követelményrendszerének eltéréseit.

A sajátos nevelési igényből eredő hátrány csökkentéséhez szükséges foglalkozások egyéni fejlesztési terv alapján szurdopedagógus, tiflopedagógus, logopédus, pszicopedagógus, helyi gyógypedagógus irányításával történnek. A tanulók felzárkóztatását egyéni foglalkozás kertében és a tanórai munkába illesztett differenciált foglalkoztatással segítjük.

A kötelező egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs, tanórai foglalkozások megszervezésének heti időkeretét a Köznevelési törvény 6. melléklete szabályozza.

Az SNI fajtáinak megfelelő BNO-kódok:

A beszédfigyelmetlenséget jelölő szakértői véleményekben leggyakrabban megjelenő BNO-kódok:

- F80 A beszéd és beszédnyelv specifikus fejlődési rendellenességei
- F80.0 Az artikuláció zavara (pl. pöszeség)
- F80.1 A kifejező beszéd zavara (pl. diszfázia, motoros afázia)
- F80.2 A beszédmegértés zavara (pl. szenzoros diszfázia, szenzoros afázia)
- F80.8 Egyéb nyelvi és beszédfejlődési zavar (a beszéd hangzásának zavarai: abnormális hangmagasság, hangosság, rezonancia)
- F94.0 Elektív mutizmus (szelektív beszéd)

A részképességzavar típusai, BNO-kódok:

olvasás-, írászavarok

- felszíni - fonológiai - kevert diszlexia,..... BNO: F.81.0
- diszgráfia BNO: F.81.1
- **aritmetikai készségek zavara**..... BNO: F.81.2
grafikus - olvasási - emlékezeti - gondolkodási diszkalkulia
- **az iskolai készségek kevert zavara** BNO: F.81.3
aritmetikai, olvasási, írási készséges együttes előfordulása
- **Nem meghatározott zavar**..... BNO: F.81.9
tanulási ismeretek elsajátítási nehézsége
- **Kevert specifikus fejlődési zavarok** BNO: F.83
a beszéd, a nyelv, az iskolai készségek és a motoros funkciók kombinált fejlődési zavara
- **Az aktivitás szabályozás és a figyelem zavarai (ADD, ADHD)** BNO: F.90.0

Részletesebben megismerhetjük az SNI-vel kapcsolatos fogalmakat [a csatolt prezentációból](#).

1.3 Tanulási nehézség, zavar tünetei

1.3.1. Az iskolaérettség feltételei

Az iskolába érkező gyermeknek sok feltételnek kell megfelelnie, hogy sikeresen vegye az akadályokat.

1. Testi fejlettség (pl.: Testmagasság-testsúly)
2. Ép érzékszervek (látás, hallás)
3. Jó ceruzafogás, könnyed eszközhasználat
4. Elemi mozgások összerendezettsége, ritmusérzék (pl.: sarkon járás, szökdelés)
5. Jó egyensúlyérzék
6. Pontos finommozgások
7. Keresztcsatornák
8. Testséma
9. Lateralitás (oldalosság)
10. Kézdominancia
11. Lábdominancia
12. Szemdominancia
13. Fülldominancia
14. Jó térérzékelés (térben, síkban leképezve)

15. Reprodukáló képesség (térben, síkban)
16. Soralkotás, sorritmus folytatása
17. Szemmozgás koordináltsága
18. Szem- kéz koordináció
19. Iránykövetés
20. Biztos alak- háttér megkülönböztetés
21. Alak, forma, szín- és nagyságállandóság
22. Gestalt látás (rész- egész)
23. Azonosság- különbség felismerése
24. Auditív megkülönböztetés
25. Analizáló- szintetizáló képesség
26. Átfordítási képesség
27. Általános tájékozottság
28. Beszédkészség (szókincs, nyelvtani szerkezetek)
29. Gondolkodás műveletek (pl.: csoportosítás, rendezés, osztályozás, stb.)
30. Problémamegoldó gondolkodás
31. Emlékezet (mozgásos, vizuális, verbális, fonematikai területeken)
32. Figyelem (bevésés, megtartás képessége)
33. Emberrajz
34. Szocializáció (feladattudat, jó kudarcűrő képesség, felnőttekhez való viszony)

Az írás, olvasás, számolás megtanulásához szükséges elemi képességek

- Pontos, differenciált látásészlelés
 - alak pontos felismerése
 - forma pontos felismerése
 - méret pontos felismerése
 - szín pontos felismerése
 - összetartozó részek egészként való észlelése
 - alak- háttér megkülönböztetése
 - tárgyak térbeli helyzetének felismerése
 - vizuális információ térbeli rendezése („b”, „d” és „p” betűk)
- Pontos, differenciált hallásészlelés
 - hallott információk valóság-hű felismerése, megkülönböztetése
 - adott hang kiemelése (analizáló képesség)
 - adott hangok egymásutániságának felismerése (szintetizáló képesség)
- Összerendezett, koordinált mozgás
 - szemmozgás
 - szem- kéz célszerű együttmozgása
 - Információk összehangolásának képessége
 - Vizuális, verbális emlékezet, szándékos figyelem fejlettsége

1.3.2. A nehezen nevelhetőség tünetei

Amikor gondolnunk kell arra, hogy valamilyen probléma lehet a gyermekkel:

- **Idegrendszeri működésben**
 - túlzott érzékenység
 - magas szorongásszint
 - csekély teherbírás
 - neurotikus megnyilvánulások (depresszió, indulatos dühkitörések, hangulati felfokozottság)
 - esetenkénti beszédhiba
 - kiválasztási funkciók feletti uralom hiánya, nehézsége
 - székrekedés, hasmenés, hányás
 - falánkság
 - alvászavar/ aluszékonyság
 - fejfájás
 - gyomorfájdalmak
 - szédülés, ájulás

- **Motoriumban**
 - túlmozgásosság (hiperaktivitás)
 - kóros lassúság
 - mozgáskoordinációk hiánya
 - kényszermozgások (fejbólogatás, szemrángás, testhimbálás, reszketés)

- **Értelmi fejlődésben**
 - tanulási lemaradás
 - figyelemkoncentráció gyengesége
 - emlékezetzavar
 - szűk érdeklődési kör vagy hiánya
 - fantázia rendellenességei, sivársága
 - gondolkodás, beszéd problémái
 - negatív motiváció

- **Érzelmi- indulati életben**
 - érzelmi kiegyensúlyozatlanság (agresszió, dac, túlzott féltékenység)
 - érzelmi sivárság
 - túl erős kötődés tárgyakhoz, személyekhez
 - heves érzelmi kitörések, szélsőségek

I.3.3. A tanulási zavar azonosítása

Már óvodáskorban felismerhető a gyermek hiányossága. Megfigyelések alapján feltérképezhetjük a deficit területeket.

Iskolába lépéskor a pedagógus többször, különböző helyzetekben egyszerű megfigyelésekkel, vizsgálatokkal képet alkothat a tanuló kezességéről, téri orientációjáról, finom- nagymozgásáról, koncentrációs, szeriális képességéről, beszédéről, ritmusérzékéről, viselkedéséről. A hiányzó részképességek felismerése után a megfelelő stratégia kidolgozásával elindul a gyermek iskolai pályafutása. A cél, segítsünk neki az akadályok leküzdésében.

Azt a jelenséget nevezzük tanulási zavarnak, amikor egy gyermek az átlagos oktatási körülmények között nem tud megtanulni írni, olvasni, számolni, pedig IQ-ja képessé tenné, mégis jelentősen elmarad a teljesítménye a befektetett energia ellenére. Nem a gyermek eszével, szorgalmával van a baj, hanem az olvasáshoz, számoláshoz, íráshoz szükséges alapfunkciók fejletlensége okozza a nehézséget. Idegrendszeri csökkent terhelhetőség, érési lassulás is jellemzi.

A jelenség hátterében sok egymásra épülő ok van. Szülés előtti, alatti, utáni kisgyermekkorai betegség, traumák, biokémiai eltérések lehetnek, melyek nyomán kialakult apró, csak a működésben megmutatkozó *idegrendszeri zavar* jelentkezik. Az ingerszegény környezet is szerepet játszik.

Tünetei:

1. **Egyensúly érzékelés zavara, bizonytalan testséma** -A gyermek mozgása összerendezetlen, ügyetlen. Gyakran megbotlik, elesik. Bonyolult mozgásformációkat nem képes pontosan végrehajtani. Nem tájékozódik megfelelően a saját testén. Nem tudja pl.: a karkulcsolást, szabálytalan a ceruzafogása.
2. **Téri orientáció zavara** –Probléma a lent- fent-, jobb- bal irányok megkülönböztetése, ezáltal zavar lép fel az olvasás, írás, számolás terén pl.: a sorvezetésben, iránytartásban, betűk, számok felcserélésében.
3. **Nagy- és finommozgás koordinációjának zavara** –Az eltérő ütemű kézsontosodás miatt lehet kusza vonalvezetés, betűnagyság probléma
4. **Észlelési zavarok** –Betűk, szavak, számok felismerési nehézsége
5. **Gyenge ritmusérzék** –Ez a szótagolásnál jelentkezhet problémaként

6. **Rossz beszédhang megkülönböztető képesség** –Összefüggésben van a hallási figyelem fejletlenségével, a hanganalizálás, szintetizálás gyengeségével
7. **Beszédhiba (egyre gyakoribb)** –Az 5-6 éves korig ki nem javított beszédhibák nagyon meghatározzák az iskolai beválást. Egyre jellemzőbb a szókincsgyengeség, agrammatizmus, a beszédészlelés, beszédértés problémái. Ez okozhatja a gyermekek közötti ± 2 és fél évnyi különbséget, ami tizenhat éves korra akár 5 év is lehet.
8. **Rossz kudarctűrő képesség** –Szocializációs problémák: a feladat- szabálytudat kialakulatlansága, éretlenség

A sok tünet mögött az idegrendszer működésében az információ feldolgozásának eltérő módja áll. A gyermek egyszerre csak egy ingert tud hatékonyan feldolgozni, az egymásutániség nehézséget jelent (pl.: szorzótábla, sorba rendezés, verstanulás).

Részletesebben olvashatunk a tanulási zavar azonosításáról, megelőzéséről, terápiájáról a következő linkeken:

<http://www.diszlexia.info/tanzav.htm>

<http://ofi.hu/tudastar/tanulasi-zavarok-090617>

<http://fejlesztok.hu/szekciok/gyogypedagogusoknak/85-tanulasi-zavarok-terapiaja.html>

<https://sites.google.com/site/alapozoterapiaeger/tanulasi-zavarok>

I.4. A megfigyelés, mérés, diagnosztizálás lehetőségei

Szülőnek, pedagógusnak fontos feladata az iskolába lépő gyermek viselkedésének, tanulmányi munkájának folyamatos figyelemmel kísérése, segítése. Hamar ki kell szűrniük a problémás területeket, és ezt már az első tanítási napokban megtehetjük.

JAVASLAT AZ ELSŐ OSZTÁLYOS TANULÓK MEGFIGYELÉSÉRE

1. Laterális dominancia (szem- kéz- láb)

Melyik oldali testrészét használja a tanuló tevékenység közben? (jobb-bal)

Kéz: Ceruzafogás megfigyelése

Láb: Egy lábon ugrálás vagy labdába rúgás

Szem: „Távcsőbe nézés” (összetekert papír- melyik szemét használja) [egyénenként]

Van-e kereszteződés? (Pl. jobbkezes, de a távcsövet a bal szeméhez helyezi, stb..)

2. Finom- nagymozgás megfigyelése írás, rajzolás, játék közben

Finommozgás: írás

Nagymozgás: játék közben, testnevelés órán kar, láb testmozgás összerendezettsége

(Tájékozódás vonalközben; területről való kifutás színezéskor; görcsös ceruzafogás; ügyetlen nagymozgások; stb.)

3. Beszédmotorika, artikuláció

Spontán helyzetben:

Hangja tisztán csengő vagy rekedt, orrhangzós? Vannak-e hangcserék, kihagyások, betoldások, torzítás? Beszédtempó megfelelő, hadaró vagy akadozó?

Ha gond van, akkor célzottan megfigyelni:

Pl.: A következő verset soronként mondja a tanító után:

Sándor napján megszakad a tél,

József napján eltűnik a szél.

Zsákban Benedek

hoz majd meleget.

Nincs több fázás, boldog, aki él.

4. Beszédszlelés megfigyelése

Spontán helyzetben:

Halk beszédet megérti-e? Gyorsabb beszédtempó nehezítő körülmény-e? Visszakérdez-e feladathelyzet közben?

Célzottan minden tanulóval:

Szavak azonosságának felismerése

Instrukció: Egyforma szavakat mondok-e? Ha igen, tegyél a padra két kék korongot, ha nem, két különbözőt! (Előtte kipróbáltatni)

kéz- kész

fejel- fejjel

csíp- csíp

atya- agya

öröm- öröm

fonó- vonó

5. Beszédmegértés, verbális emlékezet (hallás után)

Összetett utasítás megértése, végrehajtása (kipróbálás után) emlékezetből.

Instrukció: Tedd egymás után a padra sorban a következő tárgyakat! (négy- öt darab) Pl.: radír, tolltartó, ceruza, korong

6. Vizuális emlékezet (látás után)

A mágneses táblára egymás mellé 5 jól látható kép kerül.

Instrukció: Figyeld meg, és nevezd meg sorban a képeket! Hány kép van a táblán? Tegyél a padra ennyi kék korongot egymás mellé!

Hajtsd le a fejed, csukd be a szemed! Két kép helyet cserél! Most felnézhetsz! Mi változott? Változtasd meg te is azoknak a korongoknak a színét pirosra!

7. Tájékozódás testen, térben, síkban

Mozgásutánzás, utasítás szerint különböző téri irányokba.

„EDTFELDT” feladatlap ([Melléklet 01](#))

Instrukció: Nézzétek a lapotokon az ablakokat! Mindegyikben két rajz van. Rajzoljatok kariát abba az ablakba, amelyikben a két rajz teljesen egyforma és egyformán is áll!

8. Vizuális észlelés

Sorritmus: monotonia, figyelem (saját tervezéssel állíthatunk össze pl.: ○□→↓ különböző színnel)

Instrukció: Folytasd az írólapon a megkezdett mintát a megfelelő színnel, sorrendben! Ügyelj a nagyságra is!

Különbség 02 feladatlap alapján ([Melléklet 02](#))

Számfogalom

Az iskolába 5-ös számköri ismeretekkel érkeznek a tanulók. A méréseket bővíthetjük 10-es számkörig „tájékozódásul”.

9. Mennyiség egyeztetése vizuálisan

Instrukció: Tegyél ki a padra annyi kék korongot, ahogyan látod a táblán (asztalon)!

Mágneses táblán pl.:

10. Mennyiség egyeztetése hallás alapján

Instrukció: Tegyél annyi korongot a padra, ahányat tapsolok!

11. Megnevezésre mennyiségismeret

Instrukció: Mutasd az ujjadon, amennyit mondok!

12. Mennyiség megnevezése

Meddig tud a tanuló, egyesével számolni, illetve visszafelé?

Instrukció: Hány korongot látsz? (a korongokat különbözőképpen helyezzük el egymás mellé, alá, össze-vissza több csoportban)

13. Általános, időbeli tájékozottság

A tanulókkal való spontán beszélgetés során a következő kérdéseket tehetjük fel (természetesen nem mindenkinek mindegyiket): *Hogy hívnak?, Hány éves vagy?, Mikor születtél? Apukád neve?, Hol laksz?, Hány testvéred van?, Hányan vagytok testvérek?, Délelőtt vagy délután van most?, Mondd el, miből látod, hogy most délelőtt/délután van?, Milyen nap van ma?, Sorold fel a hét napjait!, Tegnap milyen nap volt?, Holnap milyen nap lesz?, Sorold fel az évszakokat!*

A 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., feladatok megoldását fele osztállyal végeztessük el, a padban egy tanuló üljön. A másik felével később.

Ha a megfigyelt szempontok bármelyikénél probléma van, az önmagában felhívhatja figyelmünket a tanulóra. Azonban, ha az 1.,2.,3.,4.,5.,9. pontban hibát észlelünk, vagy legalább három területen gond van az előbb fel nem soroltak között, a tanuló valószínűleg fejlesztésre szorul.

Segítség: ÖSSZESÍTŐ lap (2. ábra)

#	Név	Megfigyelt területek													Fejlesztésre szorul I/N	Megj.	
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.			

2. ábra

Adott feladatoknál (4.,5.,6.,7., 9.,10,11.,12.) célszerűen a két osztályban tanító végzi a megfigyelést, egyikük instruál a másik, vezeti az összesítő lapot.

Letölthető: [összesítő, melléklet 1-7](#)

A következő linkeken elérhető tesztek, felmérők segítenek a nehézséggel küzdő gyermekek képességeit, készségeit feltérképezni.

1., 2., 3., 4. osztályos tanulók mérése:

<http://www.abcaademia.hu/jo-tudni-57/i-tesztsorozat.html>

3 éves gyermek fejlettségének megállapítása, óvodás teszt (iskolaérettség):

<http://www.abcaademia.hu/jo-tudni-61/2-tesztsorozat.html>

<https://www.scribd.com/doc/300983844/Barczy-Peldatar-az-emberalak-abrazolas-pdf>

diszlexiateszt:

<http://www.diszlexiateszt.hu>

1., 2., 3., 4., osztályos olvasás írás, matematika tesztek:

<http://www.fejlesztelek.hu/olvasas-felmero>

Meixner olvasás- szövegértés felmérőlapok:

<http://meixnerped.hu/felmeres.html>

figyelemzavar, hiperaktivitás, tanulási zavar teszt:

<http://www.diszk.hu/tesztek/ADHD-D-TZ-teszt>

Cél az, hogy minél előbb beavatkozzunk, segítséget nyújtsunk a helyi lehetőségek (folyamatos figyelemmel kísérés, differenciálás, motiválás, egyénre szabott feladatok, egységes követelményrendszer stb.) alkalmazásával.

II. Eljárási rend a diagnózisig

II.1. Szakmai protokoll az iskolai szűréstől a fejlesztő- rehabilitációs tevékenységig

A tanulási képességihiány korai felismerése, a segítségnyújtás bármely pedagógiai szakaszban, iskolánkban tervszerű program szerint folyik.

A táblázat bemutatja az 1. osztályos tanulók év eleji megfigyelésétől, a problémák megoldásáig a teendőink egymásra épülését.

	Program-területek	Feladat	Pedagógus tevékenysége	Módszer	Eszköz
1.	Diagnosztizálás	Képességterületenként egyéni fejlettségi szint megállapítása (1. évf. bemenet mérés; év vége kimenet mérés) - vizuális-auditív figyelem, diszkrimináció, differenciálás, memória - testséma, téri orientáció – mozgás (nagy- és finommozgás, beszéd-motorika) - szem-kéz, szem-láb koordináció - alakállandóság	Diagnosztizáló feladatsorok összeállítása, megfigyelési szempontsor egyeztetése, egységesítése, intézményi mérőbankban való elhelyezése Szintfelmérés Az óvodai nevelés során dokumentált problémás gyerekekről információ átadás	Mérés Megfigyelés Megbeszélés az érintett szakmai munkaközösségen belül Óvónők- tanítók kapcsolattartása	Számítógép - a feladatsorok elkészítéséhez - a mérés, megfigyelés eredményének rögzítéséhez
	Helyzetelemzés	Tanulónként, tanuló-csoportonként a diagnosztizálás eredményeinek elemző kiértékelése	Feljegyzés, összegző elemzés készítése. Kiemelten: tehetséggondozás, felzárkóztatás területei	Elemzés, rögzítés	Egységes szempontsor az elemzéshez Számítógép
2.	Fejlesztési terv készítése	Éves fejlesztési program készítése: - fejlesztendő terület, - feladat, - cél/követelményrendszer, - időtartam, - eszköz-szükséglet, - ellenőrzés, értékelés	Tanulói fejlesztés ütemezése 3 havonként - koncentráltan az aktuális képzési tartalommal	Tervezés - dokumentumkészítés Ütemezés Korrekciós eljárás közbeépítése	Fejlesztő eszközök listája Szakirodalom
3.	Megvalósítás, éves fejlesztő	Eredményvizsgálat	Összegzés területenként, tanulónként	Elemzés, rögzítés	Számítógép

	Program-terü- letek	Feladat	Pedagógus te- vékenysége	Módszer	Eszköz
	program üte- zése szerint - ki- menetvizsgálat				
4.	Tanulási kudarc- nak kitett tanu- lónál az ered- ménytelenség okainak feltárása 1. osztály máso- dik félévétől bár- mely évfolya- mon	Információgyűjtés A tanuló munkájának megfigyelése	- Tanulási stílus megfigyelése - Tanulási moti- válhatóság megfi- gyelése - Differenciált tanulásszervezés utáni teljesítmény rögzítése - Gyógy-pedagó- gussal konzultá- ció	Megfigyelés Ok-feltárás Elemzés	-
5.	Felzárkóztató program készí- tése, megvalósít- ás	Az egyéni tanulási stílusnak megfelelő megerősítés - Egyénre jellemző motivációs bázis ki- építése - Differenciált tanu- lásszervezés	Feladatok lebont- ása, ütemezése Elmaradás pót- lása Megerősítés fo- lyamatos pozitív visszacsatolás. Elemi tanulási stratégiák alkalmazása Tanító és gyógy- pedagógus együttműködése	Differenciálás Kooperáció	Szakirodalom: - differenciált. ta- nulásszervezésről - tanulói motiváció- ról - tanulási stílus sajátosságáról - kooperatív tanu- lási technikákról
6.	Eredménytelen- ség esetén a Zala Megyei Pedagó- giai Szakszolgá- lat Tagintézmé- nyének Tanker- ületi Szakértői Bizottsága diag- nosztizálja a ta- nulási nehézsé- get/ a részképes- ség-zavart Egyéni fejleszt- ési terv készí- tése	Kedvezmények fi- gyelembevétele a tanórákon, differen- ciált tanulásszerve- zés, pozitív diszkri- mináció, egyéni ké- peségekhez mért ér- tékelés Habilitációs és reha- bilitációs foglalkozá- sok, fejlesztő foglal- kozások	Egyéni haladási ütemhez, egyéni fejlesztési tervhez alkalmazkodás, folyamatos konzul- táció a gyógy- pedagógussal	Differenciálás, kooperáció	Fejlesztőeszközök, programok
7.	Megvalósítás, di- agnosztikus mé- rés negyedévente	Eredmény elemző kiértékelése	Szintmegállapítás gyógypedagógus- sal	Elemzés, ütemezés, korrekció	Számítógép

	Program-terü- letek	Feladat	Pedagógus te- vékenysége	Módszer	Eszköz
8.	Nevelési ered- ményvizsgálat készítése a beil- leszkedési, tanu- lási és magatar- tászavaros gyer- mekek fejleszté- séhez	A vizsgálat mutatói- nak meghatározása: Egyes tanulók vonat- kozásában - családi, szociális helyzet - egészségi állapot - mentálhigiénés álla- pot - erkölcsi tudat, morális gondolkodás - szociális képessé- gek - attitűdök - az értéktrend kiforrott- sága, tartalma - külső, belső tulaj- donságok - konfliktusok tanulócsoport vonatkozásában - ta- nulócsoport összeté- tele - pedagógiai ér- tékelés alapján tör- ténő rétegződés - in- formális kapcsolat- rendszer (baráti kap- csolatok, szociális szerepek, tekintély hierarchia) - nevelési problémák, konfliktus- helyzetek	A rendelkezésre álló módszertan megismerése, ön- képzés, hiányzó módszertani kul- túra megszerve- zése A módszerek ki- választásánál az életkori tényezők figyelemmel kí- sérése Konfliktuskezelő technikák elsajá- títása Szabályok alkal- mazása Alkalmazkodás segítése reális énkép, ön- értékelés kialakí- tása	Több szempontú szociometria felvé- tele - tanév elején - tanév végén Já- téktevékenység megfigyelése Folyamatkövetés - eseménynaplóval Időmérleg-elemzés Együttműködés a családdal, szakem- berekkel	Több szempontú szociometria fel- dolgozását, megje- lenítését segítő PC program Szakirodalom
9.	Eredménytelen- ség esetén pszi- chológus, pszi- chiáter segítségé- nek igénybevéte- lére	SNI esetén pszichopedagógus közreműködése			

Ha súlyosnak ítéljük a magatartási, tanulási problémát, a tanuló, gyermekünk nem halad képes-
ségei szerint a tananyag elsajátításában a Zala Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Tagintézmé-
nyéhez fordulhatunk. Ehhez egy formanyomtatványt kell kitöltenie a vizsgálatkérő pedagógus-
nak, amelyhez a szülők aláírásukkal járulnak hozzá. Beküldési határidő folyamatosan az adott
tanév március 31. napjáig. Az egyes tantárgyakból, tananyagrészekből első-hatodik évfolya-
mon a tanuló teljesítményének értékelése, minősítés alóli mentesítése céljából az adott tanév
január 31-éig indítható. A vizsgálati kérelemhez csatolni kell az iskola igazgatójának egyetértő
nyilatkozatát, valamint az osztályfőnök és az adott szaktárgyat tanító pedagógus véleményét.

A vizsgálati kérelem, pedagógiai jellemzés tartalmi szempontjai:

(7. melléklet a 53/2016. (XII. 29.) EMMI rendelethez **szakértői vélemény iránti kérelem**):

- a) A pontos személyi adatok: a gyermek és a szülő neve, a gyermek születési ideje, lakóhelye vagy tartózkodási helye
- b) A probléma rövid leírása: azon pedagógiai tapasztalatok összegzése, melyek a beilleszkedési, tanulási nehézség, magatartási rendellenesség, részképesség-zavar gyanújára utalnak.
- c) Információk az esetleges korábbi vizsgálatokról, pl. szakértői bizottsági, logopédiai-vizsgálatok eredményei és tapasztalatai
- d) A beilleszkedési, tanulási nehézség, magatartási rendellenesség enyhítésére irányuló eddigi tevékenységek leírása, pl. iskolai keretek között történt fejlesztő célú foglalkoztatás, korrepetálás
- e) A pedagógus és a szülő aláírása beleegyező nyilatkozata

Három különböző illetékességű szakértői bizottsághoz fordulhatunk:

1. Tankerületi szakértői bizottság

Zalaegerszegen: Zala Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Tagintézménye

Zalaegerszeg, Apáczai tér 5.

Információk: <https://zalaszakszolgalat.hu/tkszb.phpn>

Tevékenységük bemutatása:

- a harmadik életévüket betöltött gyermek teljes körű pszichológiai, pedagógiai- gyógypedagógiai vizsgálata
- a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség megállapítása vagy kizárása és az ehhez kapcsolódó felülvizsgálat
- a gyermek iskolába lépéshez szükséges fejlettségének megállapítása
- Ha a tankerületi szakértői bizottság megítélése szerint a gyermeknél sajátos nevelési igény valószínűsíthető, vizsgálatának dokumentációját és annak eredményeit, valamint a rendelkezésre álló egyéb iratokat megküldi a megyei szakértői bizottságnak

2. Megyei szakértői bizottság

Zalaegerszegen: Zala Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Székhelyintézménye

Zalaegerszeg, Apáczai tér 5/a

Információk: https://zalaszakszolgalat.hu/szekhely_tagintezmeny.php

Feladata:

- a három évesnél fiatalabb gyermekek teljes körű pszichológiai, pedagógiai-gyógypedagógiai vizsgálata
- a tankerületi szakértői bizottságok által megküldött vizsgálati dokumentáció alapján a sajátos nevelési igény megállapítása vagy kizárása, megállapítja vagy kizárja a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséget
- sajátos nevelési igényű gyermekek felülvizsgálata beszéd fogyatékoság megállapítása vagy kizárása

A Zala Megyei Pedagógiai Szakszolgálat jó gyakorlata letölthető. [itt](#)

3. Országos illetőségű szakértői bizottság feladata:

a mozgásszervi, érzékszervi (látás, hallás) fogyatékoság megállapítása vagy kizárása.

Bármely életkorban levő gyermek szülei közvetlenül fordulhatnak hozzájuk.

- Mozgásvizsgáló Országos Szakértői és Rehabilitációs Bizottság és Gyógypedagógiai Szolgáltató Központ 1145 Budapest Mexikói u. 63-64. 1-220-6459
- Látásvizsgáló Országos Szakértői és Rehabilitációs Bizottság és Gyógypedagógiai Szolgáltató Központ 1146 Budapest Ajtósi Dürer sor 39. 1-363-1561
- Hallásvizsgáló Országos Szakértői és Rehabilitációs Bizottság és Gyógypedagógiai Szolgáltató Központ 1147 Budapest Cinkotai u. 125-137. 1-422-1493

Szakértői vizsgálat indítható:

- hivatalból,
- hatósági megkeresésre,
- szülői kérelemre,
- szülő egyetértésével nevelési-oktatási intézmény, gyámhatóság, gyermekjóléti szolgálat, gyermekotthon, bölcsőde kérésére.

A szakértői vizsgálatnak **30 napon** belül kell megtörténnie első vizsgálat esetén a vizsgálati kérelem beérkezése után. Kontroll vizsgálat esetén a határidő 15 nap.

A szakértői vizsgálat időpontjáról és helyéről a vizsgálat előtt legalább 10 nappal a szülő értesítést kap.

A vizsgálat típusai:

- **alapvizsgálat**, a gyermek teljes körű vizsgálata, amely 3 részből áll: orvosi, pszichológiai és gyógypedagógiai
- **kiegészítő vizsgálat**, amely a megalapozott diagnózis felállításához szükséges
- **felülvizsgálat**, amelynek célja a korábbi diagnózis, fejlesztési eredmény vizsgálata

A szakértői vizsgálat menete:

1. **Állapotfeltárás:**
Szülővel, gondviselővel beszélgetés
A hozott dokumentumok áttekintése
2. **Pszichológiai vizsgálat:**
Képességvizsgálat, IQ megállapítása
3. **Pedagógiai vizsgálat:**
Írás, olvasás, matematikai képességek feltérképezése
4. **Konzultáció a szülővel:**
Vizsgálati eredmények ismertetése
Diagnózis
Fejlesztési javaslatok
Szakvélemény várható tartalmának közlése

Felülvizsgálat

Ha a gyermek beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel (BTMN) küzd, vagy sajátos nevelési igényű (SNI), a szakértői bizottság egy, két vagy három évente, 16 éves koráig felülvizsgálja. A szakértői vélemény érvényessége függ a felülvizsgálati időpontoktól. Ám indokkal rendkívüli felülvizsgálat is kezdeményezhető. A szülő ezt bármikor megteheti, de a felülvizsgálati kérelem előtt és után legalább 6 hónapnak kell lennie a következő hivatalból történő felülvizsgálatnak.

A szakértői véleményt a vizsgálat után 21 nappal kell megkapnia a szülőnek. Ez tartalmazza az iskola és szülő számára további teendőket.

A szakértői vélemény tartalma:

- Azonosító adatok
- A vizsgálat előzményei
- A vizsgálat célja
- Anamnézis
- Vizsgálati tények: viselkedésre vonatkozó megállapítások, általános intelligencia-vizsgálatok, kognitív funkciók (észlelés, emlékezet, figyelem, beszéd, mozgás), tudásszint, adaptív viselkedés
- Megállapítások: összegző, komplex vélemény, a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel, a sajátos nevelési igénnyel kapcsolatos megállapítások, a különleges bánásmód keretében történő ellátásra való jogosultság megállapítása
- Javaslatok az integráló iskola számára: a fejlesztő, a rehabilitációs foglalkozások heti óraszama, forma (egyéni vagy csoportos), terápiás eljárások, a pedagógus szakképzettsége, tanulásszervezés, módszertan, értékelés, mentesítés
- Javaslatok a szülők számára
- Fejlesztési területek, feladatok
- A hivatalból elrendelt kötelező felülvizsgálat ideje

A szakvélemény érvényesítése az iskolában:

Az iskola igazgatója határozatot hoz a mentesítésekről, kedvezményekről (osztályozás alóli felmentés, egyéni bánásmód, eszközhasználat stb.). Az intézmény nem bírálhatja felül a szakértői véleményt, az abban foglaltak alapján kell eljárni minden pedagógusnak.

Érdemes a szülőnek a pedagógusokkal megbeszélni a szakértői véleményben leírtakat, szorosabb együttműködést kialakítani, amely meghatározhatja a gyermek iskolai pályafutását.

II.2. A szakértői vizsgálatok kérésének jogszabályi háttere

II.2.1. Törvényi szabályozók linkekkel:

- 2011. évi CXCV. törvény köznevelésről – letöltés: [itt](#)
- 20/2012.(VIII.31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról – letöltés: [itt](#)
- 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről és 2018. január 1-től kormányrendelet – letöltés: [itt](#)

II.2.2. A szakértői vizsgálatokhoz nyomtatványok, segédanyagok

A szakértői vizsgálatokhoz a pedagógiai jellemzést készítheti szaktanár, tanító, osztályfőnök, gyógypedagógus, fejlesztőpedagógus a tanulóról. A több területet összefoglaló vélemény elkészítéséhez segítséget nyújtanak a tanuló füzetmunkái, rajzai, mozgásos tevékenységei, beszédének tartalmi, formai jellemzői, kognitív képességei, erősségei, a napló, ellenőrző tartalma (hiányzások, jegyek, dicsérek, elmarasztalások stb.), szabadidős, tanórai viselkedésének megfigyelése, szülőkkal való kapcsolattartás tapasztalatai, a kollégák véleménye, előző szakvélemények tartalma, fejlesztő tevékenység eredménye, további javaslatok.

A vizsgálat elvégzéséhez szükséges a szülők beleegyező aláírása.

A letölthető segédanyagok segítséget jelenthetnek a pedagógiai jellemzés elkészítéséhez:

4. melléklet: 15/2013.(II.26) EMMI rendelethez [orvosi adatlap az első vizsgálatokhoz](#)

7. melléklet: 53/2016. (XII. 29.) EMMI rendelethez [szakértői vélemény iránti kérelem](#)

Pedagógiai jellemzés megírásához segédanyagok:

- A tanulót bemutató részterületek szókincse – letöltés: [itt](#)
- anyanyelvi terület jellemzéséhez szókincs – letöltés: [itt](#)
- Idegen szavak, szakszavak – letöltés: [itt](#)

III. SNI, BTMN tanuló az osztályban

Első osztályban hamar kiderül, hogy mire kell jobban odafigyelnie a tanítónak. A gyógypedagógussal folyamatosan együttműködve valósíthatják meg a tanuló fejlesztését, felzárkóztatását a szülő bevonásával.

Hallás, látás, mozgássérült beszéd fogyatékos, autizmus spektrum zavarral, valamint a pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók integrált oktatásához a [32/2012.\(X/8.\) EMMI rendelet 2. sz. mellékleteként kiadott Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelveinek](#) megismerése, alkalmazása ad segítséget a pedagógusnak, hogy tájékozódjon az osztályába érkező különleges bánásmódú tanulók sajátosságairól, illetve felkészüljön az integráló tevékenységre. A szakértői bizottság szakvéleménye tartalmazza az osztályban tanító pedagógusok, gyógypedagógus, szülők számára az egyéni bánásmódra vonatkozó javaslatokat. Mindenki együttműködésére szükség van ahhoz, hogy a gyermek iskolai évei sikeresek legyenek.

Az SNI, BTMN tanulókkal a „kivételezés” a kedvezményeket, felmentéseket, az odafigyelést jelenti. Az integráló pedagógusnak más módszereket, tanulásszervezési, értékelési módokat kell alkalmaznia. Ehhez adnak segítséget az ajánlások a matematika, szövegértés-szövegalkotás, idegen nyelv, a nagyothalló, vak, mozgássérült, beszéd fogyatékos, autista, pszichés fejlődési zavarral küzdő gyermek számára és más tájékoztató, módszertani kiadványok:

Sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztése – letöltés: [itt](#)

Sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló integrált neveléséről – letöltés: [itt](#)

Sérülésspecifikus eszköztár: letöltés: [itt](#)

Ajánlások hallássérült, alig látó, vak, beszéd fogyatékos, autista, pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók kompetencia alapú fejlesztéséhez matematika, idegen nyelv, szövegértés-szövegalkotás tanításához: letöltés: [autizmus – matematika](#), [autizmus- szövegértés](#), [autizmus – életvitel](#), [autizmus – idegen nyelv](#), [hallássérült – szövegértés](#), [pszichés fejlődés zavarai val küzdő – matematika](#), [pszichés fejlődés zavarai val küzdő – szövegértés](#), [sajátos nevelési igényű – idegen nyelv](#), [beszéd fogyatékos – szövegértés](#), [beszéd fogyatékos – idegen nyelv](#), [vak és aliglátó – szövegértés](#),

Matematikai – logikai képességek alapozása alsó tagozatban és a kommunikációs képességek fejlesztése felső tagozatban – letöltés: [itt](#)

Eredményesebb integrációjuk feltétele lehetne a kisebb osztálylétszám, matematika, magyar, idegen nyelvből a csoportbontás. A csoportok összetételénél az SNI, BTMN tanulók létszáma nagyon fontos, különösen a magatartás-figyelemzavaros diagnózissal rendelkező gyermekeké.

A létszámeltérések az osztályban:

- pszichés fejlődési zavarral küzdő tanuló 2 főnek számít
- beszéd fogyatékos 2 fő
- mozgás, érzékszervi fogyatékos, autista 3 fő

Személyi feltételek (fejlesztőpedagógus a BTMN fejlesztőórák ellátásához, az SNI típusának megfelelő gyógypedagógus) mellett, bizonyos tárgyi feltételek biztosítására is szükség van. Az iskola könyvtára jó, ha rendelkezik az alapvető gyógypedagógiai ismereteket tartalmazó kiadványokkal. A pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók fejlesztő eszközeinek a pedagógusok kreativitása, szabadideje szabhat határt. Egyszerű ötletekkel, módszerekkel, önképzéssel gazdagíthatjuk munkánkat. Egyre többen osztják meg innovációikat, amelyekhez hozzáférhetünk az interneten, publikált kiadványokban. A jól felszerelt fejlesztő szoba az alap berendezésen kívül jó, ha rendelkezik számítógéppel, nyomtatóval, különböző fejlesztő játékokkal, eszközökkel.

A gyengénlátó, mozgássérült tanulók integrálásához az iskola épületében a szükségesek változtatások, akadálymentesítés mellett speciális füzeteket, íróeszközöket kell beszerezni. Azonban a befogadó/elfogadó (inkluzív) környezet kialakításában meghatározó az iskolába járó tanuló-tanárok közösség pozitív attitűdje.

III.1 Az SNI, BTMN tanulókkal való bánásmód, értékelésük elvei, szempontjai a tanórán

A tanulási nehézséggel, zavarral küzdő tanuló jellemzői:

- kudarcok miatt sikertelenség érzése,
- motiválatlan, közömbösség, érdektelenség, feladathelyzet kerülése,
- fáradékonyság, kimerültség,
- betegségek, sok hiányzás,
- kiközösítettség érzése,
- rossz pszichés állapot: szorongás, feladathelyzetben leblokkolás,
- magatartásproblémák: dühkitörés, gyenge kudarctűrő képesség, agresszió

A következő pedagógiai eszközök, módszerek, tevékenységek könnyíthetik meg a beilleszkedést, segíthetik a tanulási folyamatot:

- Nélkülözhetetlen, hogy az osztályfőnök, tanítók, tanárok ismerjék a problémás tanulók otthoni környezetét, kapcsolatrendszerét.
- Az 1. évfolyamon, az év elején diagnosztikus mérésekkel megvizsgáljuk a tanulók felkészültségét, fejlesztő foglalkozásokkal segítjük a szocializációt, az iskolaérettség optimális fokának elérését.
- Tanulás- módszertani, tanulástechnikai eljárások elsajátításával lehet megkönnyíteni a különböző tantárgyak tanulását.
- Szülői értekezleten tájékoztatni kell a szülőket az SNI, BTMN tanulók pozitív diszkriminációjáról, nevelési problémákról, egységes követelményrendserről.
- Megismerhetik, kézbe kapják a tanulók az iskolai, tanórai elvárásokat, tantárgyi követelményrendszereket.
- A pedagógusok együttműködnek, következetesek az SNI, BTMN tanulókkal való bánásmód területén.

A magatartászavar előidézője elsősorban a környezeti, szociokulturális problémákból adódó hatások: tanulási probléma, beilleszkedési, a kapcsolatteremtő képesség hiánya, a nehezen nevelhetőség. Másodlagos tünetként a tanulási zavar (diszlexia, diszgráfia, diszkalkúlia) kísérője lehet a begyűjtött kudarcélmények hatására. A viselkedésrendezés a szülők és a pedagógusok közös feladata a gyermek együttműködésével. Erre egy jó példa az „akkumulátorkúra” módszere – bővebben: [itt](#).

Tanácsok a hiperaktív és magatartás zavarral küzdő gyermekekkel való bánásmódhoz:

- Rövid, egyértelmű utasításokat adj!
- Követeld meg a szemkontaktust és annak fenntartását!
- Minden folyamatot bonts apró lépésekre!
- Minden részfeladat megoldását ellenőrizd is le!
- Soha ne adj újabb utasítást, amíg ez előzőt nem teljesítette gyermeked!
- Tedd láthatóvá számára az idő múlását egy mutatós óra segítségével!
- Köss vele egyenrangú megállapodásokat (követelmény-következmény)!

- Részletekben jutalmazd a jó teljesítményt!
- Csak olyan következményt vagy jutalmat ígérj, amit meg is valósítasz!
- Ne vitázz, használd a „nem” és „igen” kifejezéseket!
- Vita esetén ne használj kiegészítendő kérdéseket, használj eldöntendőket!
- Soha ne hasonlítsd össze Őt mással, vagy egy régebbi saját teljesítményével!
- Dicsérd meg azt, ami megtörténhetett volna, de nem történt meg!
- Mindig járj egy lépéssel, egy gondolattal előtte! Ne hagyd kontroll nélkül!
- Szervezd meg a szabadidejét!
- Fontos közlésekor érintsd is meg Őt!
- Tisztázd, hogy vannak helyzetek, amikor nem az övé a döntés lehetősége!
- Dicsérd bőkezűen, a fegyelmezésekor légy tényszerű!
- Véletlenül se hidd, hogy a hagyományos nevelési megoldások hatásosak az Ő esetében!

Nehezen tanuló gyermekek számára javasolt tanítási-tanulási - értékelési „segédelvek”

- Az igazgatói határozatban leírt kedvezményeket az érintett pedagógusok értelmezik, betartják.
- A tanév elején el kell fogadtatni a többi tanulóval a pozitív diszkriminációt, amely nem mentesít a tanulás alól, megadásának oka van.
- Fontos ismerni a tanuló tudásszintjét, ehhez alkalmazkodva apró lépésekkel juthatunk a ráismerés, megnevezéstől a gyakorlati alkalmazás, problémamegoldás szintjére.
- A téri tájékozódást igénylő feladat (vaktérkép, függvények-koordináta rendszer, nézetek: elöl, oldal, felül, alul, axonometrikus ábrázolás, táblázatok- grafikonok - diagramok értelmezése stb.) sokszor meghaladja a nehezen tanulók képességeit. Számukra számonkérésnél alkalmasabbak a megnevezés, reprodukálás szintjei.
- A BTMN, SNI tanulónak az értés, kivitelezés nehézségei miatt legyen lehetősége az idő hiányában elmaradt feladatokat szóban kifejtetni, s erre a megfelelő pontot megkapni!

- Diszgráfias tanulóknál az íráskép rendezetlen, nehezen talál a vonalközbe, négyzet-rácsba, gondot okoz a 3., 4. osztályos vonalközhez való alkalmazkodás. Gyógypedagógusok, tanítók gyakorlatában előfordul, hogy 2. osztályban is az elsős füzetet, 3.-ban a másodikost használják a nagyobb vonalköz miatt. 4.-ben lehet áttérni a kisebb vonalközre.
- Figyelembe kell venni tollbamondáskor, másoláskor, hogy több idő szükséges az írásmunkák elvégzéséhez! Lassúbb tempó a diktáláskor, esetleg kevesebb mennyiség.
- Feladat- beszédmegértési nehézség miatt a szóbeli utasításoknál fontos, hogy tagolt legyen: egyszerre egy dologról szóljon, röviden, egyértelműen megfogalmazva, alkalmazkodva a gyermek aktuális szókincséhez.
- Fontos számukra a lényeg kiemelése vizuálisan: fogalmak kiemelése különböző vonaltípusokkal, vastagsággal, színnel, jelek használata, szöveg tagolása fontos, átlátható legyen az ábra, szöveg egymáshoz való viszonya, folyamatábrák, táblázatok, kognitív térkép segítse a megértést.
- A feladat egészének követését, ezen belül a feladatváltást könnyíthetik a megoldási algoritmusok, csoportosítási, rendezési szempontsorok megtanítása, analógiák begyakorlása.
- Nagyon fontos a látom- hallom- csinálom tanulási, tanítási elv.
- A figyelem terhelhetősége, emlékezet gyengesége miatt 1., 2. osztályban a rövidebb terjedelmű ismeretterjesztő szövegek, egyszerűbb, szókincsében a tanulók életkorához alkalmazkodó szövegek alkalmasak. Lehetőleg zárt végű, feleletválasztós feladattípust adjunk, amelyekben kevesebbet kell írni.
- Memoriterekre több időt vagy kevesebb mennyiséget tervezünk a nehezebben tanulóknak.
- Tanulási segédletek, vázlatok kézbe adásával segíthetjük a felkészülést.
- Házi feladat mennyiségének, minőségének (nehézségi szint, begyakorlottság foka) fontossága: célszerű a differenciálás, matematikai műveletvégnél kevesebb példa, egyszerűbb szöveges feladat.
- Néha egyéni haladási ütemben sikerülhet elsajátítani tananyagot (Pl.: matematikából később írhat dolgozatot).

- A felmérések megírásának pontos dátumát, témakörét, követelményének meghatározását ismertetni kell a tanulókkal.
- Dolgozatok összeállításánál ügyelni kell a 34% minimumszintű feladat bejelölésére (a tanuló tudja, miért kaphat kettest).
- Szóbeli, írásbeli kifejezőképességük gyenge, ezért az írásbeli válaszadáskor az egyszavas, töredékes kifejezések is elfogadhatóak. Figyelembe kell venni, hogy a tanulónál melyik számonkérési formát alkalmazzuk. Kapjon lehetőséget írásbeli munkáját kiegészíteni szóbelivel, ha időhiánnyal küzd, vagy szóbeli felelet helyett írásban számot adni tudásáról.
- A tanulás alól senki nincs felmentve, de a kedvezmények biztosítása és a következetes, együttműködő, elfogadó légkörben mindenki jobban érzi magát.

III.2. A tantárgyi kedvezmények, mentességek gyakorlati megvalósulásának lehetőségei

Leggyakoribb felmentések, kedvezmények SNI, BTMN esetén

Diszlexia:

- Szóbeli számonkérés előtérbe helyezése, vagy az írásbeli kiegészítése szóbeli számonkéréssel,
- Írásbeli munkákra hosszabb felkészülési idő, kevesebb feladat,
- Az olvasásra, önálló szövegfeldolgozásra hosszabb felkészülési idő biztosítása,
- Olvasástechnika értékelése alól felmentés,
- Tananyag számonkérése segítő kérdésekkel,
- Kötelező olvasmányok feldolgozása videofilm, a regények kivonatának, rövidített változatának a segítségével,
- Idegen nyelv helyesírása értékelés alóli felmentés, írásbeli számonkérés felváltása szóbeli számonkéréssel, vagy az írásbeli kiegészítése szóbeli felelettel,
- Kevesebb memoriter,
- Értő szövegrészek pedagógus vagy jól olvasó diáktárs általi felolvasása a jobb szövegértés céljából,
- Kötelező olvasmányok feldolgozása videofilm, a regények kivonatának, rövidített változatának a segítségével,

- Idegen szöveg olvasásakor az olvasástechnika értékelése alól felmentés,
- Az értő olvasás során félhangos artikuláció engedélyezése

Diszgráfia:

- Helyesírás, (résztantárgy), külalak értékelése alóli felmentés,
- Írás külalakjának értékelése alól felmentés,
- Szóbeli számonkérés előtérbe helyezése, vagy az írásbeli kiegészítése szóbeli számonkéréssel, segítő kérdésekkel,
- Írásbeli munkákra hosszabb felkészülési idő, adott idő alatt kevesebb feladat,
- Idegen nyelv értékelése alól felmentés

Diszkalkúlia:

- Számolós feladatok végzése során hosszabb felkészülési idő biztosítása vagy az adott idő alatt kevesebb feladat (matematika, kémia, fizika is),
- Számolós feladatok végzésekor segédeszköz, eszközhasználat,
- Számolós feladatok értelmezésének segítése szemléltetéssel, tanári segítséggel,
- Differenciált, a haladási tempójának megfelelő tanórai oktatás, értékelés,
- Matematikából a minimum tantervi követelmény számonkérése egyéni haladási tempóban,
- Eszközhasználat engedélyezése matematika, illetve más tárgyak esetén is a számolási feladatoknál

Hallássérült:

- Hosszabb felkészülési idő, vizuális megerősítés,
- A tollbamondás értékelése és minősítése alól mentesítés,
- Segédeszközök használata (helyesírási- értelmező szótár, számítógép),
- Idegen nyelv értékelése és minősítése alól felmentés,
- Ének-zene tantárgy éneklés tananyagrészenek értékelése, minősítése alóli felmentés,
- Sok vizuális szemléltetés,
- Tanórai vázlat kézbeadása

Pervazív fejlődési zavar (autista, asperger):

- Tér-idő megszervezése (napirend, írott-képi folyamatábrák-szimbólumrendszer, időhatárok),
- Konkrét, azonnali, folyamatos, pozitív visszajelzés teljesítményről, viselkedésről,
- Egyénre szabott motivációs rendszer,
- Több idő, kevesebb feladat,
- Szóbeli helyett írásbeli számonkérés ábrák, képek, modellek stb. segítségével,
- Sokrétű vizuális szemléltetés, változatos tapasztalatszerzés, viszonyítás,
- Számonkérés konkrét, tényszerű ismeretekre vonatkozó kérdésekre

Magatartászavar-hiperaktivitás:

- Egyértelmű szabályok adása, állandó kontrollálás, visszajelzés,
- Következetesség, a következmények tisztázása,
- Feladatok apró lépésekre bontása, differenciált feladatvégzés, gyakori feladatváltás, monotonitás elkerülése

A BTMN tanulók értékelés és minősítés alóli felmentései 2018. szeptember 1-től változnak.

A jogszabály módosítás szerint azok BTMN tanulók, akik eddig az időpontig az értékelés és minősítés alóli felmentésben részesültek, ezt továbbra is megkapják.

Felzárkóztató, korrepetáló órákkal sokat segíthetnénk, hiszen a gyors haladás következtében a hiányosságok miatt a megértés nehezített lesz, a hiányzó alapokat nem lehet kedvezményekkel helyettesíteni. (Tájékoztató: [itt](#))

A kedvezmények értelmezése, megvalósítása

Helyesírás (résztantárgy), külalak értékelése alóli felmentés

Nem osztályozható a fogalmazások, tollbamondások helyesírása, külalakja. Azonban a nyelvtani tudás számon kérhető a dolgozatokban feleletválasztós, kiegészítő, csoportosító, ráismerő, megnevező feladatokkal és szóbeli feleletekkel. A fogalmak bemagolása, szabályok számonkérése helyett törekedni kell arra, hogy megértsék a tananyagot, elraktározzák, alkalmazni tudják a tanultakat feladatmegoldás közben.

Idegen nyelv helyesírásának értékelésére ugyanazok az értékelési elvek érvényesek.

Írásbeli munkákra hosszabb felkészülési idő biztosítása vagy adott idő alatt kevesebb írásbeli feladat számonkérése

A tanulási nehézséggel, zavarral küzdő tanulónál körültekintően kell a hosszabb felkészülési időt alkalmazni.

A diszlexiás tanuló olvasástechnikai problémákkal küzd, gondja van a betűk kódolásával, dekódolásával. Sokkal több időre van szüksége, hogy elolvasson egy szöveget. Kompenzáló technikákat kell kifejlesztenie, emlékezetére nagyobb szüksége van ép társainál, a szövegértő feladatoknál nem lesz ideje többször visszatérni a szövegre.

A diszgráfiás tanuló lassan ír, görcsös ceruzafogással, nehezen alakítja, kódolja, dekódolja a betűformákat. ez a tevékenység hamar elfárasztja, hiszen a helyesírási szabályokat is alkalmaznia kellene. Nagy mennyiségű írástevékenység esetén már nem törődik a külalakkal, hibaszámmal.

A tanórákon nagyon sok az írásbeli tevékenység, ezért kimerülnek, idegrendszeri tünetek jelentkeznek, elvesztik motivációjukat. Differenciálni kell a feladatok mennyiségét, minőségét tanórán, de fontos kérdés a házi feladat megtervezése is. Ugyanazt követelhetjük, mint a többiektől, csak kevesebb számú feladattal. Alacsonyabb IQ, diszkalkúlia esetén matematikából egyszerűbb, az órán begyakorolt szöveges feladatok megoldása a cél.

A dolgozatok összeállításánál figyelembe kell vennünk a minimumkövetelményeket, amelyeket egységesen kell kidolgozni az azonos évfolyamon tanítóknak, értelmezni az egyes tantárgyak esetében a munkaközösségekben. A Helyi tanterv meghatározza, hogy hány százalékos teljesítményre adhatunk kettest. Általában ez 35%. Matematikából úgy kell összeállítani a számonkérés feladatsorát, hogy a dolgozat 35 %-a minimumszintű feladatokat tartalmazzon, a tanuló számára elérhető legyen a kettés. Célszerű karikázással jelölni, hogy be tudja osztani az idejét a dolgozatíráskor, ezeket oldja meg először.

A nyelvtan dolgozatok összpontszámából kivonva tollbamondásra adandót, újból százalékolva alakítjuk ki a ponthatárokat az értékeléshez. Feladatként kaphatja a tanuló, hogy a tollbamondásra szánt szövegből másoljon, míg a többieknek diktálunk.

Szövegértéskor lehetőséget kell biztosítani a szóbeli kiegészítésre, különösen a kifejtős, „miért?”, „mi a véleményed?” kérdéseknél. Értékelve a szóbeli kiegészítést, beszámítjuk a pontszámok közé.

A legfontosabb, hogy önmagához képest minősítsük a tanulót, vegyük észre a legkisebb eredményt, fejlődést is. használjunk személyre szóló dicséretek.

Írásbeli számonkérés felváltása vagy kiegészítése szóbeli felelettel

Diszgráfiás, gyengébb kommunikációs képességgel rendelkező tanulók nehezebben fejezik ki magukat írásban, ezért kapjanak lehetőséget, hogy szóban feleljenek (pl. szódolgozat helyett szavak kikérdezése, nyelvtani szabályok számonkérése szóban).

Szóbeli számonkérés írásbeli számonkéréssel történő felváltása

Sok tanulót zavar, ha az osztálytársaik előtt kell számot adni tudásukról. Ilyen esetben előfordulhat, hogy gyengébb teljesítményt nyújtanak szóban, mint írásban. Ilyen esetben, ha megoldható, javasolt a kétszemélyes helyzet a számonkérésnél. De legyen lehetősége írásbeli felelés lehetőségét választani.

Segédeszköz alkalmazása

A számítógépet első osztálytól használjuk. A billentyűzet megismerése fontos feladat. A szövegszerkesztővel egyszerű feladatokat oldunk meg, használjuk a helyesírás ellenőrző programot. Felső tagozaton kapjon lehetőséget a feladatok elvégzésére, esetleg kinyomtatására.

Eszközhasználat engedélyezése számolásos feladatoknál

Diszkalkúliás tanulók számolási készsége nehezen fejleszthető. Gondot okoz a 10-es átlépés, a pótlás, a kivonás, a nyitott mondatok megoldása. Számukra segítséget jelenthet a későbbiek folyamán is az ujjak használata, a korong, pálcika, számegyenes, abakusz, számtábla.

2.osztályban a szorzó- bennfoglaló táblát elsajátítása problémás, nagyobb számkörben az inverz műveletek.

Felső tagozaton segíthet a számológép használata, amely nem helyettesíti az írásbeli műveletek elvégzését. A technika elsajátítása után segítség a részszámolások elvégzésében, a feladatmegoldás ellenőrzésében. Ábrák, táblázatok segíthetik még a számolást.

Az idegen nyelv és a matematika tantárgy értékelése alóli felmentés nem a képzés alól, hanem a tantárgy érdemjeggyel és osztályzattal történő értékelése alól mentesíti a tanulót. Tehát ugyanúgy dolgozik a többiekkel, de az osztályozás elhagyása miatt a szorongása megszűnik. Tapasztaltam, hogy az értékelés terhe alól felszabadulva a tanuló képes volt elfogadható teljesítményt nyújtani. Dolgozatai sikerültek, tanulási motivációja visszatért.

A kedvezmények tehát **nem mentesítenek** a tanulás alól. Részképesség-zavaros, valamiben tehetséges tanuló életútját segíthetjük azzal, hogy könnyítünk a problémás területeken.

A beszéd, mozgás, érzékszervi fogyatékos, autista gyerekek sajátosságainak megismerése, elfogadása, befogadása, pozitív diszkriminációja, a velük való együtt-tanulás egészséges társaiknak nem könnyű, de szép feladat a nevelésben.

IV. Rehabilitációs, fejlesztő tevékenység

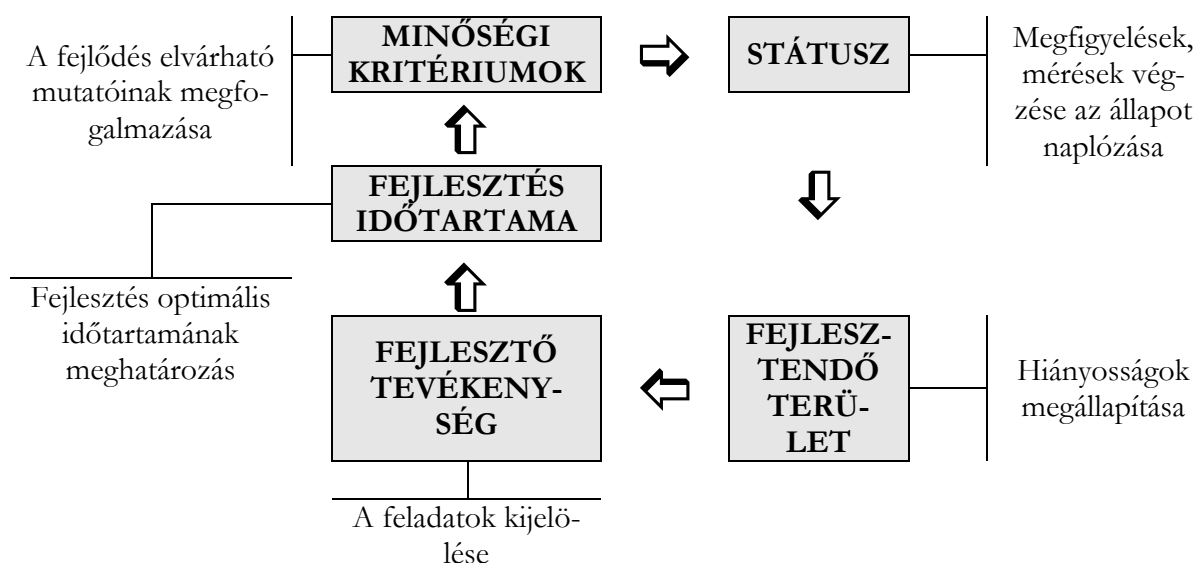
„Az eredményes tanulás/tanítás elengedhetetlen feltétele, hogy tudjuk, honnan indultunk, hol tartunk. E kettő összevetéséből derül ki, hogy történt-e fejlődés.”³

BTMN tanulók fejlesztése

A [Köznevelési törvény](#) 48. §-a értelmében a BTMN tanuló fejlesztő foglalkozásra jogosult, heti rendszerességgel 1-2 órában, egyéni vagy kiscsoportos formában.

Célja az egyéni segítségadást, tantárgyi felzárkóztatás a szakvéleményben megfogalmazott korrekciós, fejlesztési javaslatok segítségével, figyelembe vételével. Az egyéni fejlesztési terv tartalmazza ezt a folyamatot.

A folyamat lényege SNI, BTMN esetében is:

Fejlesztő- felzárkóztató- korrepetáló órák területei:

- Általános, minden területet érintő
- Helyesírás, írás
- Olvasás, szövegértés, szóbeli-írásbeli kifejezőképesség
- Számolási, gondolkodási nehézség

³ Szuhaj Eszter. Örömteli tanulás. Bp.: Nikol, 2001. p.10.

Tartalma:

- A szakvéleményben leírt fejlesztési feladatok, gyakorlat, játék kiválasztása (fejlesztési ötletekből, de lehet a tananyaghoz kapcsolódva pl.: hallási észlelés, szövegértés fejlesztésére a hallott tananyagrészt megfigyelése, megbeszélése, a lényeges gondolat lejegyzése, megfogalmazása, szókinccsfejlesztéshez a tananyag szókészletének szómagyarázata, mondatba foglalása, szótárzás),
- Tantárgyi lemaradás, hiányosság pótlása (betegség esetén, szaktanári, tanulói kérésre),
- Korrepetálás, gyakorlás a dolgozatírásra (a bizonytalan ismeretanyag rögzítésére-előtte konzultálás a szaktanárokkal).

Általános probléma a logikus, problémamegoldó gondolkodás hiánya. A gondolkodási alapelemek gyakorlására minden BTMN-es tanulónak szüksége van. Ilyenek az analízis, szintézis, kiegészítés, csoportosítás, rendezés, összehasonlítás, általánosítás, absztrahálás stb.

Egyszerű, a tanuló által megoldható feladatokkal kezdve- folyamatosan, kis lépésekkel haladva a nehezebbek felé- biztosítható a tanulási motiváció, sikerélmény a foglalkozásokon.

A foglalkozások eredményes megtartásához fontos a csoporttagok kiválasztásának szempontjai. Ha megoldható azonos évfolyamú és hasonló problémájú tanulók kerüljenek össze.

SNI rehabilitációs tevékenység

A sajátos nevelési igényű tanulónak joga, hogy különleges gondozás keretében állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásban részesüljön attól kezdődően, hogy a szakértői bizottság ezt megállapította. Az integráló oktatási intézmény biztosítja személyi és a tárgyi feltételeket. A diagnózistól függően megfelelő szakember (gyógypedagógus) látja el rehabilitációs feladatokat. Ez megvalósulhat az intézmény alkalmazásában álló szakemberrel vagy utazó gyógypedagógus bevonásával. A gyógypedagógus elkészíti a fejlesztési tervet a szakvéleményben leírtak alapján, a pedagógiai diagnózis felállítása után. Terápiája a tantárgyi, a képesség, személyiség fejlesztésre irányul együttműködve a tanuló pedagógusai-val, szüleiivel. Fél évente elemzés, korrekció társul a tevékenységéhez. Az egyéni fejlesztési terv megvalósításához kapcsolódik a tanórákon az egyéni haladási ütemhez, képességhez mért értékelés, differenciált tanulásszervezés, a kedvezmények figyelembe vétele.

IV. 1. Dokumentáció

BTMN

A foglalkozások megtervezése, megtartása mellett a következő dokumentáció vezetése szükséges: egyéni nyilvántartási lap, és foglalkozási napló, egyéni fejlesztési terv, tanulói portfólió.

A tanuló megismerésének lehetőségei: szakvélemény elolvasása, értelmezése, a pedagógiai diagnózishoz végzett mérések, megfigyelések szabadidőben, tanórákon, szülők, pedagógusok megnyilatkozásai.

A következő területeken végzünk bemeneti méréseket:

- általános tájékozottság,
- feladattudat, szorgalom,
- figyelem, feladatértés,
- olvasás, szövegértés,
- írás, helyesírás, írásbeli-szóbeli kifejezőképesség,
- matematikai ismeretek, számolási készség, gondolkodási képesség.

A gyűjtött információk alapján készül el az egyéni fejlesztési terv.

Két részből áll:

Egyéni fejlesztési terv előlap, amely a tanuló adatain kívül tartalmazza a szakvélemény kiállításának időpontját, nyilvántartási számát, diagnózisát, érvényességi idejét, fejlesztési javaslatokat, kedvezményeket.

Egyéni fejlesztési terv részei:

- fejlesztendő terület, kompetenciák,
- tantárgyi kapcsolatok,
- fejlesztő tevékenység, módszer, eszköz,
- a fejlesztés időtartama,
- várható eredménye.

Összeállításában segít a fejlesztési területek szerinti feladatok, foglalkozási ötletek gyűjteménye.

A nyilvántartási lap belívét a foglalkozási naplót folyamatosan vezetjük, a foglalkozások tartalmának tömör bejegyzésével.

Célszerű minden tanulóról portfóliót készíteni, a munkák gyűjteménye dokumentálja a fejlesztő tevékenységet.

SNI

A dokumentáció részei:

- egyéni fejlődési lap (TÜ-356 r. sz. és belív),
- egyéni fejlesztési terv,
- tanulói portfólió,
- értékelő lapok,
- határozatok,
- kérvények, pedagógiai jellemzések.

A dokumentáció vezetése nagyrészt megegyezik a BTMN tanulókéval.

Az egyéni fejlesztés tartalmát, kereteit, jogi szabályozását, az egyéni fejlesztési terv felépítését, az adminisztrációt a mellékelt ismertető mutatja be.

IV. 2. Segédanyagok a fejlesztő tevékenységhez

Szakértői vélemény pszichológiai, gyógypedagógiai vizsgálat része ad legtöbb információt.

A szakszavak értelmezéséhez segédanyag a [szakszavak szótára](#).

A pedagógiai diagnózis szempontsor táblázatai iránytű az egyéni fejlesztési terv elkészítésében (letölthető: [1](#), [2](#), [3](#), [4](#)). Az üres táblázatba írjuk a megfigyelések során gyűjtött információk számkódját vagy szöveges bejegyzést alkalmazunk. A 2., 3., 4. táblázat az EFT diagnózisának szempontsora (észlelés, emlékezet, stb.)

[Fejlesztési területek szerinti feladatok](#), foglalkozási ötletek gyűjteményéből, gyakorlatokból a részképességek fejlesztésére a szakvélemény fejlesztési javaslataihoz válogathatunk a feladat-típusokból.

A [fejlesztési lehetőségek kompetencia területenként](#) feladatok, módszerek, eszközök csoportosításával segít a fejlesztési terv összeállításában.

[Fejlesztő foglalkozásokon használható könyvek, feladatlapok, fejlesztőeszközök, játékok, internetes oldalak, szabadon letölthető oktatóprogramok, fejlesztő játékok](#) sora állandóan frissíthető, bővíthető.

A pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók fejlesztéséhez a megfelelő módszer és eszköz kiválasztásához néhány szempontot célszerű figyelembe venni:

- változatos, rövid terhelést jelentsen,
- egyszerre egy a sok inger helyett,
- a preventív képességfejlesztés mellett az önmegvalósítás lehetőségének biztosítása,
- a tanuló önmagához mért értékelése,
- egyéni különbségek elfogadtatása a befogadó csoportban,
- egységes szemléletmód, együttműködés a fejlesztésben résztvevő szakemberek között.

A [sérülésspecifikus eszköztárból](#) tájékozódhatunk a lehetőségekről.

A BTMN, SNI [fejlesztési terv minta](#) egy a sokféle megvalósítási lehetőség közül.

Készíthetünk rövidebb, a fejlesztendő területekhez kapcsolódó feladatok felsorolását tartalmazó tervet, de órákra lebontott részletes [ütemtervet](#) is.

A tanulók tevékenységének [naplózása](#) havonta összegzi a kognitív képességek területen nyújtott teljesítményt. Módosításokat, új feladatokat jelöl ki a fejlesztés folyamatában. Jól követhető így az egyéni fejlesztési terv megvalósulása.

A fejlesztő, rehabilitációs foglalkozáson motiválásra, feladattudat javítására használhatunk [értékelő lapot](#).

Jó, ha rendelkezésre áll egy linkgyűjtemény, amely a legfontosabb információkhoz segít hozzájutni ezen a területen ([web-iránytű](#)).

A tanulók [nyilvántartás](#)ához naprakész táblázatot vezethetünk, amely segítségével azonnal hozzáférhessünk a szükséges adatokhoz.

Az [Egyéni fejlesztés az iskolai gyakorlatban](#)- a Fejlesztő Pedagógia folyóiratban (2009/3.) megjelent írásom- bemutatja a saját készítésű oktatási segédlet kipróbálásának tapasztalatait a rehabilitációs munkámban.

V. Írás-helyesírási nehézség tünetei, felismerése

Az iskolába lépés időszakban megy végbe a különböző észlelési funkciók: látás, hallás, téri tájékozódás működésének differenciálódása, egyre pontosabb funkcionálása, valamint a szenzoros és a motoros akciók összerendeződése, integrálódása. Szerepük meghatározó a tanulás eredményességében. Egyre célszerűbbé válik, egyre tökéletesebb lesz a vizuális és motoros működés közötti koordináció. Ha valami akadályozza, vagy megzavarja ezt a korai tanulási folyamatot, ha nem kielégítő a szenzoros, motoros fejlődés, akkor előáll a tanulási zavar. Milyen jó lenne, ha a tanító időben felismerné a problémákat, hogy elkezdhesse a differenciálást foglalkozást, a fejlesztő pedagógus/gyógypedagógus kidolgozhassa az egyéni fejlesztési terápiát.

A mozgás különösen jól tükrözi az elmaradást: nagyon lassú, ügyetlen lehet. Mindkettő oka a mozgáskoordináció fejletlensége. Előfordulhat görcsös, rendezetlen rajz vagy feltűnően ügyetlen manuális feladatmegoldás. Ez a szem-kéz koordinációjának hiányosságából adódik. A téri tájékozottság zavara iránytévesztésekben jelentkezik. Gyakran bizonytalan a laterális dominancia, jellemző a balkezesség. Megfigyelhető fejletlen testkép, testséma-tudat, a tartós figyelem, feladattartás gyengesége, hibás a vizuális emlékezet, az alak-háttér észlelési zavar.

Lemaradás tünetei lehetnek már 4-5 éves korban:

- Nem szeret rajzolni, kerüli a vágást, ragasztást, nem érdekli az aprólékos tevékenység pl. Lego.
- Nem tud lapozni.
- Problémái vannak az eszközök megfogásával, megtartásával (nem tudja szabályozni a fogás erősségét).
- Nagy zajjal jár egy eszköz lerakása, csörömpöl, zörög (tértávolság, mélység észlelése fejletlen, vagy a két szem összmunkája hibás).
- Gondot okoz a gombolás, a kupak lecsavarása stb.

Figyelmeztető jelek 5-6 éves korban:

- Zipzár fel-lehúzása, a masni kötés nehezített.
- Pénzt, korongot nem tud felvenni.
- Ügyetlen a szem - kéz - láb koordinált mozgástevékenységben (nem tudja elkapni a labdát, nem érzi a ritmust).
- Nem szeret színezni, rajzolni.

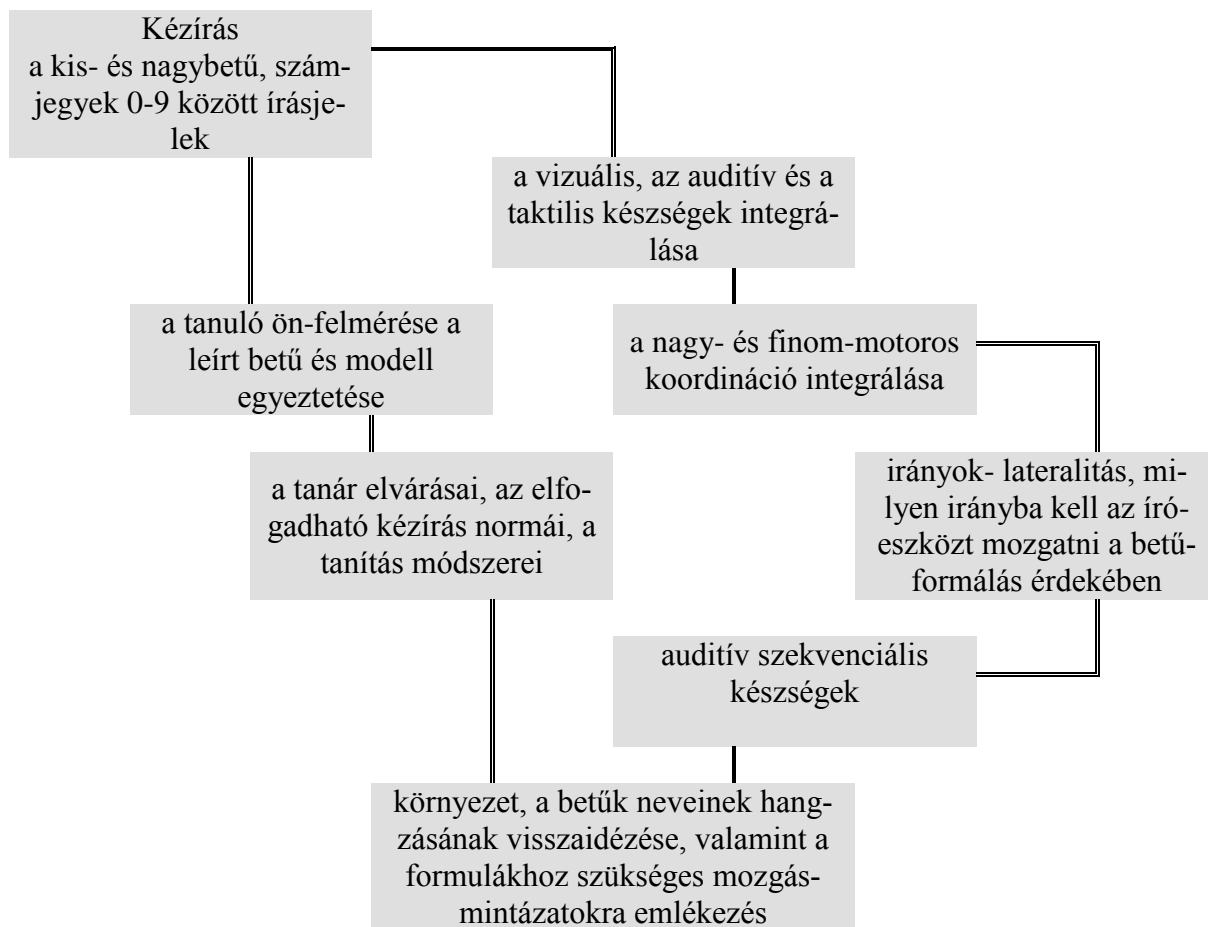
Meghatározó lehet a későbbiek során, már óvodáskorban érdemes odafigyelni, ha probléma mutatkozik a gyermekeknél a mozgás területén.

Az írástanulásnál szükséges a finommotoros koordinált mozgás, a szem- kéz összerendezett működése, valamint a látott- hallott ingerek finommozgásos cselekvésre fordítása. Hét éves korra fejlődik ki teljesen olyan mértékben, amely optimális alapot biztosít az írástanuláshoz.

Első osztályban az írás megtanulása komplex tevékenység, amelyhez szükséges a motoros, perzeptív, verbális képességek integrációja. Sajnos az utóbbi évtizedben „elvesztek” második, harmadik osztályban a külön írásórák. Nagyon felgyorsult a tempó. Hamar írni, olvasni!- ez lett a cél. A betűelemek írása után elnagyolódik, nem tudatosodik a betűalak állandósága. A tanulók egy részénél helytelen mozgásmintázatok rögzülnek, amelyek ellenállnak a javítási kísérleteknek.

Az olvasástanításhoz kapcsolódó írástanítási eljárás feltétele az írás-helyesírás megfelelő fejlettsége:

- fonémahallás képessége (az előbeszéd hangjainak meghallása, sorrendisége, stb.),
- hang-betű kapcsolat felismerésének képessége,
- hang-betű hangsorrá, betűsorrá alakítása,
- fogalmak betű-hangsorokhoz kapcsolása,
- artikuláció kapcsolása a fonémához és vizuális jelhez,
- jelek megtanulásának, felidézésének képessége,
- írásmozgás kivitelezésének technikai ismerete, képessége.

A kézírasi készségek elsajátításában résztvevő folyamatok⁴

Az ábra bemutatja a kézírás alapvető képességeinek elsajátításában résztvevő folyamatokat. Bármelyikben létrejöhethet károsodás. A gyengeség három fő területe:

- vizuális észlelés (ha hibás a betűforma észlelése, akkor hibás lesz a megvalósítás is),
- auditív észlelés (nehézséget okoz a hang betűvé átkódolása),
- motoros képességek (az ujjak finommotoros mozgásának hiánya gátolja a helyes betűformálást, nem megfelelően használja a gyermek a csukló és/vagy karizmat).

Már első osztály második félévében figyelmeztető jelek utalhatnak a diszgráfia gyanúra. A probléma súlyosságának megítélése miatt célszerű a szakértői bizottság véleményét kérni, hogy időben megállapítsák, hogy tanulási nehézségről vagy súlyosabb tanulási zavarról van szó, és időben elkezdődhessen a fejlesztő munka.

⁴ Torda Ágnes: Szemelvények a tanulási zavarok köréből. TK., Bp., 1991. 183. oldal

A kéz ügyesítése, a finommozgás fejlesztése, a szem-kéz koordináció kiemelt feladat az előkészítő iskolai időszakban. A relációs szókincs kialakítása, bővítése alapvető feltétel az olvasás-írás tanítás megkezdésekor.

Minden írásos tevékenység egyúttal helyesírás is.

A diszlexia-veszélyeztetettség jelei első osztályban:

- nagymozgás koordinátlansága, motoros ügyetlenség,
- finommozgás, koordinációs zavarok,
- balkezesség,
- keresztezett preferenciák,
- megkésett beszédfejlődés,
- tómondatok,
- hiányoznak a relációk, névutók,
- nem szereti a verset, mesét,
- emlékezés, felidézés nehézsége,
- vizuális, auditív percepció zavara.

Az anyanyelv elsajátításának nem megfelelő szintje okozhatja a gyermek iskolai nehézségeit. Az olvasás elsajátításának, valamint a tanulásnak is az alapja az életkornak megfelelő beszédészlelési és beszédmegértési teljesítmény. A jó beszédészlelés teszi lehetővé a gyermek számára, hogy újabb és újabb szavakat felismerjen, és azokhoz jelentést kapcsoljon. Az életkornak megfelelő beszédészlelés biztosítja az írott nyelv pontos felismerését, vagyis az olvasástechnika megfelelő szintjét. Az olvasási nehézség leküzdése sok türelmet és energiát igényel. A következő szintre csak akkor léphetünk, ha az előző már jól megy. Egyfelől biztos olvasni tudást, másfelől az olvasottak megértését jelenti a biztos alap. A kettőt párhuzamosan kell javítani, természetesen az írással, helyesírással együtt.

V. 1. Diszgráfia (írászavar) fajtái

Az írás, olvasás, számolás megtanulásához szükséges elemi képességek

- Pontos, differenciált látásészlelés
- alak pontos felismerése

- forma pontos felismerése
- méret pontos felismerése
- szín pontos felismerése
- összetartozó részek egészként való észlelése
- alak- háttér megkülönböztetése
- tárgyak térbeli helyzetének felismerése
- vizuális információ térbeli rendezése („b”, „d” és „p” betűk)
- Pontos, differenciált hallásészlelés
- hallott információk valóságghú felismerése, megkülönböztetése
- adott hang kiemelése (analizáló képesség)
- adott hangok egymásutániságának felismerése (szintetizáló képesség)
- Összerendezett, koordinált mozgás
- szemmozgás
- szem- kéz célszerű együtt mozgása
- Információk összehangolásának képessége
- Vizuális, verbális emlékezet, szándékos figyelem fejlettsége

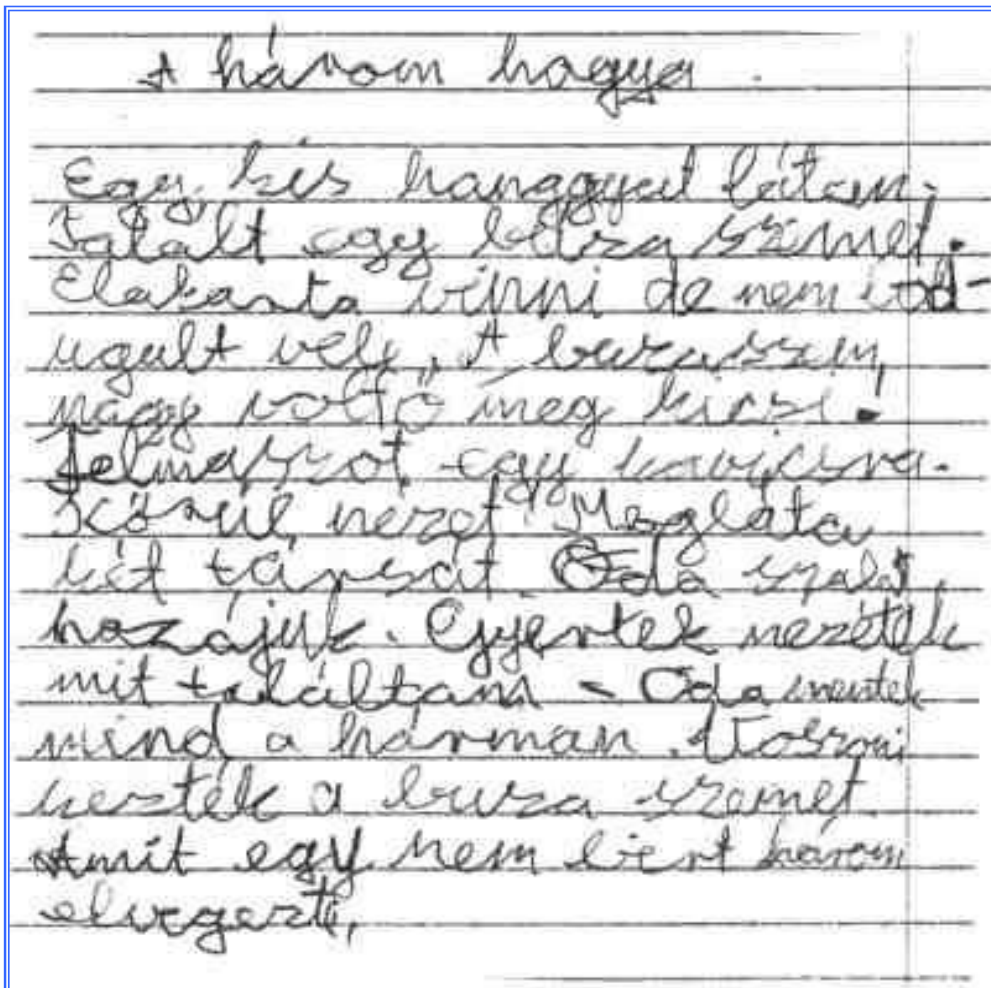
Ha ezek közül bármelyik jelentősen vagy több terület együttesen sérül a tanulási zavar nehezítheti a tanuló iskolai pályafutását.

A diszgráfiáról

A diszlexiás gyermek szinte minden esetben írászavarral is küzd, hiszen amit rosszul olvas, azt rosszul is írja le. Azonban önállóan is megjelenhet.

Fajtái:

- **Alaki diszgráfia** (Csupán a külalakban tapasztalható tünet, csúnya olvashatatlan írás, vonalköz, elhelyezési problémák, de a helyesírás pontos.)
- **Tartalmi diszgráfia** (A fentiek mellett előfordul betűtévesztés, betűkihagyás, rossz helyesírás.) Korai tünetei óvodáskorban már szembetűnőek (pl.: gyenge finommozgás, tapintás, formaismeret, helytelen ceruzafogás, görcsösség).

Ötödik osztályos diszgráfiás fiúgyermek diktálás utáni kézírása (Forrás: Fejlesztő Pedagógia)

Diszgráfia a következő szempontrendszer szerint ismerhető fel:

Helyesírási problémák:

- hosszú-rövid magánhangzó párokat rosszul írja,
- hosszú-rövid mássalhangzó párokat téveszti,
- a mondat elejét nem kezdi nagybetűvel,
- tulajdonneveket kisbetűvel írja,
- mondatvégi írásjelet nem vagy nem helyesen teszi ki,
- mondatközi írásjelet nem vagy nem helyesen teszi ki,
- elválasztásban hibázik,
- szavak egybe- és különírása hibás (pl. igekötő használata, összetett szavak írása),

- hagyomány elve (j-ly) hibás,
- máshogy ejtjük - máshogy írjuk hibái:
 - részleges hasonulás, □ teljes hasonulás, □ összeolvadás,
- magánhangzótörvényekben hibázik (pl. szóvégi ó, ő stb.),
- toldalékolási törvényeket elvétí (pl.: -val, -vel, -t, -tt stb.)

Alaki, betűvezetés probléma, rendezetlen íráskép

Súlyosabb, önmagukban is diszgráfiára utaló tünetek:

- szóból betűkihagyás,
- szóba betű betoldása,
- következetes betűcsere,
- nem következetes betűcserék,
- szótagkihagyás szó elejéről vagy közepéről,
- szótag (nem toldalék) lejegyzése szó végéről,
- duplázás illetve többszörözés,
- hallási hasonlóság alapján értelmetlen betűhalmazokat ír,
- zöngés-zöngétlen párcsere,
- írásjelet elhagy (á-ról. é-ről stb),
- kétjegyű mássalhangzóból az egyik jelet kihagyja,
- toldalékot a szótól különírja, vagy a következő szóval egybeírja,
- hosszabb (nem összetett szót) különír,
- súlyos tagolási gyengeség (pl. de előbb kinézett = *delobkinzet*),
- elő- vagy utánvételezés: hallja, hogy a szóban valami hosszú, de nem tudja, hogy hol,
- a mondatból szavakat értelemzavaróan kihagy vagy többször is leír.

(Forrás: www.fejlesztok.hu)

V. 2. Irodalom, segédanyag

1. Andrea Christiansen: Az írás-olvasási és számolási zavarok kezelése
2. Battáné Murányi Erika: Képességorientált, hatékonyságnövelő olvasás-írás-tanítási program. Tanító, 1994/7., 19-22. oldal
3. Csabai Katalin: A grafomotoros készségfejlesztés. Fejlesztő Pedagógia, 1990/3. 9-17. oldal

4. Duróné Kecskés Zsuzsa: Tanulási, magatartási, beilleszkedési zavarok korrekciója kisiskolás korban. Tanító, 1998/9. 20-21. oldal
5. Famosi István: Mozgásfejlődés. Dialóg Campus Kiadó, Bp.-Pécs, 1999.
6. Dr. Gleuda Lajos: Az írás elsajátítása. Tanító, 1981/1. 18-22. oldal
7. Huszár Gáborné: Mit tehetünk a „nehéz” gyerekért? Tanító, 2000/8. 12-13. oldal
8. Gyenei Melinda: A tanulási zavarok korrekciója kisiskolás korban. Városi Nevelési Tanácsadó, Szolnok, 1995.
9. Nagyné Kovács Ildikó: „Ecce Homo”. Fejlesztő Pedagógia, 1997/4-5. 15-24. oldal
10. Robert E. Valett: A tanulási zavarok terápiája. k.n. 1996.
11. Torda Ágnes: Szemelvények a tanulási zavarok köréből. Tankönyvkiadó, Bp., 1991.
12. Tölgyszéky Papp Gyuláné: A tanulási nehézségek kezelése. Logopédiai Kiadó, Bp., 2001.

Kiadványok, feladatgyűjtemények az írásfejlesztésről

- Adorján Katalin: Szebben akarok írni!
- Csabai Katalin: Lexi, Lexi iskolás lesz
- ...hogyan az írás könnyebb legyen I-II. Ceruza-mozgás gyakorlatok
- Taníts meg írni! Passage Kiadó
- Rosta Katalin: Hüvelykujjam...
- Rosta Katalin: Színezd ki és rajzolj te is! (Íráskészséget fejlesztő feladatgyűjtemény) Göncöl Kiadó, Bp., 1991.
- Dr. Gósy Mária: a beszédészlelés és a beszédmegértés fejlesztése szóban és írásban. Bp.: Nikol, 1994.
- Szászné Csikós Klára- Varga Katalin: Segítőkészség. Bp.: Plantin Kiadó
- Szautner Jánosné Szigeti Gabriella: A tanulási zavarok korrekciója kisiskolás korban III. Szolnok: Marketing Műhely KFT.
- Szautner Jánosné Szigeti Gabriella: A tanulási zavarok korrekciója kisiskolás korban II. 2. osztályos fejlesztő program. Szolnok: Marketing Műhely KFT

- Szautner Jánosné Szigeti Gabriella: Nebuló 3. Képességfejlesztő feladatgyűjtemény kisiskolásoknak. Szolnok: Marketing Műhely KFT
- Szautner Jánosné: Nebuló Képességfejlesztő feladatgyűjtemény. Szolnok: Városi Nevelési Tanácsadó 1999.
- Szautner Jánosné Szigeti Gabriella: Nebuló 2. Szolnok: Marketing Műhely KFT.
- Szautner Jánosné Szigeti Gabriella: Nebuló 4. Szolnok: Marketing Műhely KFT.
- Szautner Jánosné-Szigeti Gizella: olvasástanulást segítő gyakorló jellegű feladatgyűjtemény Süni. Szolnok: Marketing Műhely KFT., 2003.
- Szebényi Tiborné: Terápiás Programjavaslat Kisiskolás diszlexiásoknak. Bp.: Logopédia Kiadó, 2000.
- Székely Balázné: Részképességek gyakorlófeladatok 8 éves kortól. Bp.: Műszaki Könyvkiadó, 2004.

Linkek a diszgráfiáról:

http://varazsbetu.hu/beszelgessunk/diszgrafia-errol_tudnod_kell/index.php

http://varazsbetu.hu/beszelgessunk/csunya_iras_van_megoldas/index.php

<http://fejlesztok.hu/hasznos-olvasmanyok/16-diszlexia/73-diszgrafia.html>

http://www.otthonifejlesztas.hu/diszlexia_diszgrafia/diszlexia-diszgrafia-nyelvi-kepessegek-fejlesztese

<http://www.fejlesztemagyerekem.hu/single-post/2015/03/13/Tanulasi-zavarok-II-Macskakaparas-vagy-diszgrafia>

<https://krasznaresfiai.hu/termekategoria/fejleszto-jatekok-tarsasjatekok/olvasas-iras/>

<https://diszmami.hu/tag/diszgrafia/>

VI. Az írás- helyesírási készség fejlesztése

VI.1. Írásmozgás kialakítása, fejlesztése

A megfelelő íráskészség kialakulásához sok dolognak kell pontosan együttműködnie, hogy az elsős gyermek megtanuljon vonalközbe írni.

A csecsemő megtapasztalja, sok-sok tapintással érzékeli, észleli a külvilág ingereit, idegrendszerében kialakul az azonosítás képessége, a megismert tulajdonságokat összehasonlítja. Az ujjak folyamatos mozgatásával fejlődik a finommotoros képessége. Ezt a folyamatot a szülőnek tudatosan kell segítenie.

Az óvoda arra törekszik, hogy az életkornak megfelelő játékok, tárgyak, mozgásformák segítségével elsajátítsa a gyermek az összehasonlítás, analízis-szintetizálás, az azonosságok, különbözőségek felismerését, mivel ezek a képességek teszik lehetővé a betűk felismerését, egymástól való megkülönböztetését.

A 6 évesen a kisiskolás keze nem érett meg az írásra, mivel a kézfej és az ujjak izmai még kötöttek. Mégis meg kell fogni a ceruzát, bele kell találni a vonalközbe. Előfordul, hogy görcsös, egyenetlen lesz az írása, a betűk, számokat nem sikerül a vonalközbe, négyzetrácsba írni, képtelen egy írómozdulattal leírni egy szót, a folytonosságot megszakítva betűelemenként, nehezen felidézve a betűalakokat, lassú tempóban dolgozik. Nem szabad abba a hibába esni, hogy már az óvodában azt hisszük, hogy a rajzolás az egyedüli módja a helyes ceruzafogás kialakításának és az íráskészség fejlesztésének. A rengeteg írásgyakorlás csak kudarcélményt okoz az írásnehézséggel küzdő tanulónál.

Cél: a finommotoros képességek játékos fejlesztése.

Területei:

- Nagymozgás (mozgás irányváltoztatásokkal),
- Finommozgás (csukló, tenyér, ujjak izmainak mozgatása, helyes ceruzafogás),
- Helyes testtartás (törzs, karok helyzete, szem távolsága az írófelülettől),
- Ujj-kézmozgás (festés, rajzolás színezés, gyúrmázás, kopírozás),
- Egyensúlyérzék (egyensúlyozó mozgások),
- Tájékozódás síkban, térben (sor, oszlop, jobb-bal, alatta fölötte, mellette stb.)

- Testfeleket összehangoló kétoldali integráció (labdás játékok, keresztezett mozgások),
- Szem-kéz koordináció (ábramásolás, vágás, összerakó játékok, célba dobás, ugróiskola stb.),
- Auditív, vizuális, kinezetikus észlelés (hallási, látási ingerek megkülönböztetése, azonosság, különbség, rész-egész, formaemlékezet, írásmozgás-kivitelezés pontossága, izomfeszülés, ellazulás).

VI. 2. Módszertani javaslatok az írástanításhoz-tanuláshoz

Pontos utasításokra van szükség a betűformálás tanításakor. A vonalelemeket játékos mondókák kíséretével írjuk. Fontos a ritmus, mert segíti a helyesírási képesség fejlődését. Egyszerre húzzák a vonalakat, a kezeknek alkalmazkodni kell a szöveg üteméhez. Cél a lendületes kézmozgás kialakítása (ábra). A Tolnai-módszer minden betűelemhez kidolgozta mondókait.

(Forrás: Tolnai-módszerből)

A betűírást megelőzi az alakító mozgás szemléletes bemutatása. A tanító a táblán nagy méretben szemlélteti a betűelemek szabályos vonalvezetését, a vonalak haladási irányát, arányát, folyamatos összekapcsolásuk módját. Közben kommentálja a vázolást. Az alakító mozgás utánnoztatása a koordinálatlan mozgás fejlesztését szolgálja. El kell magyarázni a gyerekeknek, hogy miért kell mondani is írás közben a szabályt: mert ahogyan jobban látunk két szemmel, jobban hallunk két füllel, úgy írni is jobban tudunk, ha agyunk mindkét felét használjuk hozzá. A jobb agyféltekét működteti az írás, a balt a beszéd. Az írásmozgás tudatosítása után kerül sor a betű nagyméretű vázolására. Tudatosítani kell a gyerekekkel, hogy miért kell mondani is írás közben a szabályt.

Betűelem tanításának sorrendje:

- vázolás táblára előre rajzolt mintán,
- nagyméretű betű sokszori vázolása sorba helyezve,
- önálló nagyméretű betűvázolás sima írólapon,
- önálló betűvázolás vonalak közé helyezve,
- hármasonnal közebe helyezés normál füzetben,

Egy vonalazott kistábla nagy segítség lehet a gyakorlásnál. Ujjbeggyel, vizes ecsettel, krétával rajzolhatnak, ügyesíthetik a mozdulatokat, és letörölhetik, majd javíthatják a formákat.

Fontosak a pihentető, izomlazító gyakorlatok. Pl.: zenére (Vuk)

Álljatok fel! Végezzétek velem együtt a gyakorlatot! (részletek)... Karrázás mélytartásban. Mindkét váll felhúzása, leejtése 8-szor. ... Nyújtózkodás, karok tarkón könyökhúzogatós hátra 8-szor. Karkörzés előre, hátra 2-szer. Erőteljes csuklóforgatás jobbra, balra. Kötélmászás utánzása fel, le ... Két tanuló egymással szemben ujjhegyeit egymásnak támasztja, összenyomja. Lazítás.

A mozgásnak meghatározó szerepe van az ember életében. Szakemberek véleménye, hogy ha valamelyik mozgásfajta kimarad a gyermek fejlődés során, az kommunikációs nehézséghez vezethet. A fejlődés során egy-egy képesség kialakulásának, a megfelelő idegpálya kifejlődésének megvan az ideje. A mozgás közvetlen hatással van az izmok és a csontozat erősítésére, a fizikai állóképesség növelésére, a biztonságos egyensúly megteremtésére, a lateralitás kialakítására, a dominancia erősítésére, a szem-kéz és a szem-láb koordinációjának milyenségére.

Ha tanuló valamilyen területen lemarad társaitól, akkor az elemi mozgásmintákat célszerű gyakoroltatni a fejlesztő foglalkozásokon:

- Mászás-kúszás—járás-egyensúlyozás,
- Járások, játékos utánzó mozgások, egyensúlyozások előre-hátra, nyitott, csukott szemmel,
- Járások ellentétes oldali kéz-láb mozdulatokkal, keresztbe lendítésekkel.

Mozgástípusok: hernyó, kígyó, főkamozgás, gólya, törpe, óriás, rák, pókjárás, egyensúlyozáshoz vonalon, kötélen, padon járás

A nagymozgások után a különböző ujjtornákkal, mondókákra végzett gyakorlatokkal érhetjük el a finomítást.

Fejlesztő foglalkozásokon a fokozatosság elvét figyelembe véve haladunk a nagymozgások finomításából kiindulva.

- Plasztikusabb anyagokkal való manipulálásból a szilárdabb, konkrét anyagokig (ecset),
- A nagy alakzatoktól, felületektől a kisebb, behatárolt területekig (hármason vonalköz),
- A nagy lendületű mozgásokból a finomabb, célirányos mozgások felé.

E fejlesztés három szakaszban történhet:

- Manipulációs szakasz 3-4 éves gyermekeknek, akiknek a kézügyessége rendkívül fejletlen,
- Íráselemek előkészítő szakasza nagycsoportos óvodásoknak,
- Betűelemek írása első osztályban az írástanítás előkészítő szakaszában.

A monoton feladatokat ötletessé kell tennünk, hiszen már az óvodában is éppen azok a gyermekek nem akarnak rajzolni, akiknek problémát jelent a ceruzafogás, a pontos vonalak kialakítása.

Ilyenek pl.:

- Kézizom lazító gyakorlatok:
 - képek illesztése (puzzle),
 - tárgyak tapogatása,
 - gyöngyfűzés, gyúrmázás,
 - színezés.
- Téri tájékozódás feladatlapon, írásmozgás koordináció:
 - sorkövetés, vonalkövetés, átírás,
 - pontok összekötése, formák másolása,
 - labirintusos feladatok,
 - négyzetrácsban elhelyezett alakzatok másolása.

Tanítói- fejlesztő pedagógusi munkám során igyekeztem időben, érdekesen, eredményesen segíteni a tanulási nehézséggel, zavarral küzdő gyermekeknek. Ehhez többféle eszköz áll (állt) rendelkezésemre. Könyvek, munkáltató feladatlapok, számítógépes oktató-, játékprogramok, internetes anyagok. Néhány oktatási segédlet elkészítésével próbáltam könnyíteni munkámat. Néhányat bemutatok alkalmazási lehetőségével együtt:

Az általános iskola 1-2. osztályában a fejlesztőmunka minden mozzanatában szerepet kap a térészlelés, a téri orientáció kialakulása, tudatosítása. Legtöbbször együtt jelentkezik a testséma kialakulásával, a nagy- és finommozgások fejlesztésével. A gyermekben csak hosszú gyakorlási, tanulási folyamatokban válik tudatossá, hogy önmagukhoz viszonyítva képesek legyenek érzékelni a rajtuk kívüli világot. Amennyiben ez a folyamat akadályba ütközik, komoly zavart szenvedhet a mozgáskoordináció és az észlelés.

A *testséma-01. -02.* feladatlapok a fő testrészek ismeretén alapul. A pontos ismeretet kiegészíthetjük a funkciók megnevezésével. A ruhadarabok összeköthetők az évszakokról tanultak felélevenítésével. Ügyesebb, szívesen rajzoló gyermekek felöltöztethetik a „bábut” az adott szempontok szerint. Pl.: Hóembert építeni megy az udvarra. Rajzolj ruhát neki!

A testséma fejlesztésének legjobb eszköze a tükör. Egyszerű, ritmusos mondóka is segítheti a fejlesztést. („Ez itt a fejem, ez itt a nyakam, ez itt a vállam, ez itt a törzsem...”) A kéz körbe rajzoltatása után az ujjak nevét gyakoroltathatjuk. „Hüvelykujjam almafa, mutató ujjam meg- rázta, középső ujjam felszedte, gyűrűsujjam hazavitte, kisujjam mind megette, megfájdult a hasa tőle.” Nagyon sokféle játékkal tehetjük érdekesebbé az ismeretszerzést. (Pl.: „Hol az orrod, hol a füled?”, „Fácska, vándorolj!”)

A testséma és egyensúlygyakorlatoknál belső történéseken van a hangsúly, a téri orientációs feladatoknál a gyermekeknek önmagukat kell a külső környezetben elhelyezniük (előtte, mögötte, alatta, stb.). Fontos, hogy ezek a relációk biztosan, tisztán működjenek, különben össze- rendezetlenné válik minden mozgás, észlelés. Különösen jobb-bal oldal megkülönböztetése, mert az emberi test szimmetriája miatt nincs könnyű támpont. Iskoláskorra éppen ez a viszo- nyítás nem alakul ki sok gyermeknél, pedig az írás, olvasás, számolás lehetetlenné válik a relá- ciók birtoklása nélkül.

A téri orientáció fejlesztésében a különböző helyzetek felismerése és azonosítása a cél. Észre- vétlenül kialakul ez a készség, ha erre felhívó feladatokat kapnak a gyermekek.

A *Rácsos lap-01.- Rácsos lap-03.* játékos formában jól használhatók a képgyűjteménnyel. A tetszés szerint kiválasztott képet középen elhelyezzük a lapon. Ezt követően különböző felada- tokat kapnak. Pl.: Rajzolj a képtől kettővel jobbra egy virágot! Amikor mind a négy irányban már biztonságosan tájékozódnak, lehet nehezíteni a feladaton. Pl.: Helyezz a képtől jobbra fö- lötte, vagy balra alatta, stb. a kiválasztott képekből egyet-egyét!

A téri orientáció fejlesztésére alkalmasak a különböző labirintus jellegű feladatok is. Ezek a finommotorikát is fejlesztik, hiszen gyakran elég keskeny vonalak között (vonalakon) kell kü- lönböző vastagságú ceruzával haladni (*Labirintus-01.-02.-03.* feladatlapok). Egyszerű labirin- tusokat könnyen rajzolhatunk.

Hasonló jellegű feladat a nyilak által meghatározott betűkből kialakuló értelmes szó. ([Labirintus-04.](#)). Pontos munkát igényel matematika, környezet, nyelvtan, olvasásórán játékos rejtvenyként sok hasonlót készíthetünk gyakorlásként. Sorba rendezés, iránykövetés, egymásutániség adja a rejtvény megoldását.

Ennek nehezebb formája az, amikor el kell jutni a meghatározott irányokat követve a kijelölt célra. ([Labirintus-05.](#) – [Labirintus-06.](#)) Pontos értelmezésre, sorrend betartásra van szükség ahhoz, hogy a „kisautó” eljusson valahova. A parancskészlet változtatásával új feladatok nyerhetőek. Azonban célszerű a fokozatosság elvét betartani. Először a tanító irányítására lépésenként az utasításnak megfelelően haladnak, majd önállóan oldják meg a feladatokat, aztán az elhangzott parancsoknak megfelelően cselekednek a lapon, s végül „vakvetetést” játszhatunk a térben. Kódolós, a sor oszlop koordinátákkal megadott, színezős feladatlap a [Sor-oszlop kódolás-01.](#) - [Sor-oszlop kódolás-02.](#) [Sor-oszlop dekódolás-01.](#) Az elsőn egy szó a megfejtés, a másodikon két közlekedési tábla. Össze lehet kapcsolni a környezetismeret tantárgyban tanultakkal, sőt ki is bővíthetjük más ismeretekkel. Nehéz a dekódoló feladatlap, mert „visszafelé” kell gondolkodni, a kész ábra kódolása a teendő. Az ügyesebb tanulók próbálkozhatnak önállóan ilyen rajzos feladatok készítésével.

Léteznek olyan kritikus elemek az olvasási technikában, amelyeknek hiánya az olvasásgyenge gyermekeknél valódi diszlexiához hasonló tüneteket hoznak létre. Ilyenek elsősorban az iránytartás, téri elhelyezkedés és tájékozódás, a betűforma globális, vizuális rögzítése.

Az [Analízis-szintézis-01.](#) feladatlapra látnia kell a tanulónak az egészet, hogy meg tudja állapítani a hiányzó, odaillő részt a házikóhoz. Ahhoz, hogy sikerüljön a lemásolás, részekre kell tudni bontani (analizálás), meg kell találni a kiinduláshoz a kezdőpontot. Fontos a mérettartás is. Nagyon sok kisgyereknek gondot okoz az egészben látás, a részekből való felépülés. Sok hasonló mintautáncást készíthetünk, valamint egyszerű rajzok, képek egy részének kivágásával pótolthatjuk (berajzoltathatjuk) a hiányosságot.

[Rész- egész 01.](#) feladatlapra a szimmetrikus, félbevágott betűk és számok párkeresése a cél. A kivágott részek összeillesztése megkönnyítheti a munkát.

[Rész- egész 05. a, b, c](#) feladatlapok képösszerakók három nehézségi fokozatban. Akár képeslapok, színe újságképek, Internetről letöltött grafikák, stb. is használhatók. A fokozatosságot betartva jó gyakorlatot szerezhetnek a tanulók az összerakásban. A kirakós játékok (építőkövek,

LEGO, stb.) is alkalmasak az elemek egymáshoz való kapcsolatának, téri viszonyainak tudatosítására.

A szóbeli viszonyító rutinok fejlődésének feltérképezése az eredményesebb pedagógiai munka kiinduló feltétele (téri, időbeli, számosság szerinti, mérték szerinti, stb. rutinok).

A nyelvi fejlettség egyik fontos mutatója a relációszőkincs szintje. Az iskolába lépő tanuló lemaradása tovább növekszik, ha nem érti meg az alapvető tanítói utasításokat. Minden tanulmányi feladat nyelvezete a relációszőkincsre épül.

[Téri viszonyító rutinok használata -01.](#) feladatlap célja a kivágott, házhoz tartozó képek elhelyezése a megadott mondatok értelmének megfelelően. Ismernie kell a téri viszonyító rutinok közül a következőket: mellett, fölött, alatt, között, előtt. A feladat megoldható rajzolással is. Kiegészíthető más rutinok használatával is pl.: mögé, kívül, belül, stb. Kigondolhatunk más viszonyítási alapot is a házon kívül. Sőt játszhatunk pl.: „robotirányítást” akár bekötött szemmel is.

A [téri viszonyító rutinok használata -02.](#) feladatlap már a begyakorolt ismeretanyag önálló alkalmazását feltételezi. A képhez tartozó hiányos mondatokhoz kapcsolódnak a viszonyyszavak. Hasonlókat hangulatos képekhez könnyen „gyárthatunk”.

A 4, 8, 16 részes rácsos lapot ([Rácsos lap-01.-02.-03.](#)) és a [képgyűjteményt](#) használhatjuk a síkban való tájékozódás és az emlékezet fejlesztésére. Először kevesebb (4) képet helyezünk el, a lapon, amelyeket rövid idejű memorizálás után kell a pontos helyére visszahelyeznie a tanulónak. Rajzolhatunk is egyszerű formákat, kisebb-nagyobb méretben, szín, iránykülönbséggel. Ez nehezíti a hely pontos felismerését, berajzolását. Majd növelhető a képek száma, amit meg kell jegyezni. Ugyanezt szóképekkel, kis tárgyakkal is lehet játszani. Fejlesztheti a helyesírást, ha a tanulónak kell beírni a betűket, szavakat a megfelelő helyre.

Az ABC kis-nagy nyomtatott betűi ([ABC feladatlap](#)) a betűtanulás időszakában kapcsolhatók be a munkába. Pl.: az elhangzott szó kirakása betűkből, szótagok kiegészítése, betűk csoportosítása, félbevágott, hiányos betűk párkeresője.

Az ABC feladatlap kirakható betűivel nagyon fontos a sorrendiség rögzítésére, a betűformák tudatosítására, hiányos ábécé kiegészítésére, betűszomszédok megnevezésére. Később betűrendbe állítás is lehet, fokozatosan emelkedő számban.

[ABC dominó-01.](#) feladatlap: Az ábécé megtanulása, memorizálása, a jelek, hangok kódolása, dekódolása során eredményesen használható. Cél a nyomtatott kis-nagybetűk rögzítése a sorba

rakással („üres”+„a” jelű dominólap alá kerül „A”+„Á” jelű dominólap, stb.). Kaphatnak olyan feladatot is a tanulók, hogy a dominólap hátuljára a megfelelő írott betűalakot írják.

[Dominó üres-02.](#) feladatlap: Lehetőség a gyakorlás többféle módjára. Készíthetünk szótag, összszeadás, kivonás, szorzás, bennfoglalás dominókat. A lényeg az, hogy csak egyféleképpen folytatódó sor keletkezzék. Az üres lap lehetőséget adhat a kivágott ábécé ([ABC dominó-01](#)) betűk sorban, oszlopban való eligazítására.

[Hibakeresés-01.](#) feladatlap: Hasonló színezős képeket bárki gyárthat. Nagyon egyszerűen készíthető a [képgyűjtemény](#) anyagából is ilyen „képtelen természetrajz”. Nem kell mást tenni, mint félbevágni, negyedelni, stb. a képeket, rosszul párosítva a gyermeknek az a feladata, hogy rendet tegyen közöttük.

A képgyűjteményben található képek:

Megnevezés	Jelzés	Tartalma
Állatok	A01-A64	víziállatok, háziállatok, madarak, vadállatok, rovarok-bogarak
Növények	N01-N48	zöldségfélék, gyümölcsök, virágok, fák (ősz, tél, tavasz, nyár), munkák
Emberek	E01-E16	férfi, nő, gyermek, foglalkozások, játékok
Tárgyak	T01-T64	Bútor, szerszám, játék, jármű, ruházat, gépek

A képek célja a színes szemléltetés, ismeretbővítés, játékos képességfejlesztés, a gondolkodás, emlékezet, figyelem fejlesztése válogatással, rendezéssel, csoportosítással.

A következő gondolatébresztő feladatok sok új ötlettel bővíthetők még:

Emlékezet megfigyelése:

(Képek kirakása megfigyelés után bővülő elemszámmal)

Időtartam, helyesejtés:

Hol hallod hosszan a magánhangzót/mássalhangzót?

Képek válogatása több szempont szerint:

Pl.: Egyjegyű hosszú mássalhangzó, kétjegyű hosszú mássalhangzó, csak rövid magánhangzó, csak hosszú magánhangzó van a szóban.

Kreatív feladat:

Tervezz „növényembereket”!

Párkereső:

A kiválasztott képeket félbevághatjuk kiegészítés céljából. A jó kézügyességű gyermekek megrajzolhatják a hiányzó részt. (A fél részt ráragasztjuk egy lapra.)

A képek a jutalmazás eszközei is lehetnek. A negatív teljesítménynek nincs „jutalma”- ez is ösztönözhet jobb munkára.

Íráskép javítása

Ha rögzült a rossz ceruzafogás és a diszgráfia kezelésében is segíthet a magyar fejlesztésű UO toll.

A magyar fejlesztésű UO toll a helyes íráspozicionálás elsajátításában segít, a kisgyerekek íráskészség fejlesztéséhez is fontos kellék, emellett terápiás céllal alkalmazható speciális segédeszköz, amely a diszgráfia rehabilitációs fejlesztésétől kezdve, többek között az izomsorvadásos betegek életének megkönnyítésére is alkalmas. (forrás: www.diszmami.hu)

Alaki diszgráfiánál a nyomtatott, műszaki rajz betűformáinak elsajátításával érhetjük el felső tagozatban az olvashatóbb írást. A betűtanítás sorrendjét itt is célszerű betartani. Először nagyobb méretben, a nyomtatott betűtípusba, szóba, szövegbe írunk bele, majd szűkebb, kisebb méretben. Később négyzetrácsba helyezzük a betűt, ezután írjuk vonalközbe. Előnye azon kívül, hogy olvashatóbb lesz a kézírás, nem hibázik a tanuló a horogvonalak, fecskefarok alakításánál. Pl.: o-a, v-u, e-l

Ehhez a folyamathoz terveztem feladatlapokat, néhány letölthető: [itt](#))

A kedvezmények között gyakran szerepel az eszközhasználat, számítógép szövegszerkesztőjének használata, a helyesírás ellenőrzés.

A tanulókhöz közel áll a számítógép, könnyen elsajátítják és végeznek az egyszerűbb szövegszerkesztési feladatokat. A billentyűzet a finommozgást jól fejleszti. Azonnal visszajelzi a helyesírási hibákat, önellenőrzésre nevel. Kevésbé fárasztó az „írás”, mint a füzetben. Látványos, érdeklődést keltő, változatos feladatokkal, programokkal a figyelem tovább fenntartható. Az információ megtalálására, szemléltetésre, problémamegoldásra jól használható.

A kézügyesség fejlesztéséhez változatos fejlesztő feladatokkal készülhetünk attól függően, hogy milyen korosztályú, érdeklődési körű diszgrafiás tanulóról van szó. Az [origami](#) és a [másolós feladat](#)ok remek lehetőséget biztosítanak a szem-kéz koordináció, a szerialitás, az emlékezet, a téri tájékozódás, a finommozgás, pontos munka gyakorlásához.

Játékos, kreatív melléklet: <https://get.google.com/albumarchive/106206794915808848491>

Jól bevált, motiváló hatású a tanulók számára a „pozitív diszkriminációs” értékelés. Az írásmunkáiban a legszebbet emeljük ki bekarikázással vagy egyéb jelöléssel, nem feltétlen piros

színnel. A kiemelt betű, szó a minta, amiért dicséret jár. Később először a tanuló értékeli teljesítményét, használja az egyezményes jelet a legszebb kiválasztására. Egyeztetve a pedagógus véleményével ritkán van eltérés.

VI. 3. Helyesírás tanítása, helyesírási készség fejlesztése

Módszertani javaslatok, fejlesztési ötletek

Fazekasné Fenyvesi Margit logopédus, gyógypedagógus A beszédhanghallás fejlesztése 4-8 éves korban c. könyvében (2006) azt mondja, hogy a beszédhanghallás optimális fejlődése időhöz kötött. Ez az időszak a 4-7 éves életkor, esetleg kitolódhat 8 éves korig. Megnehezíthetjük az olvasás tanulását, ha kevés időt fordítunk a hangzódifferenciálásra. Ha a kisgyerek nem sajátítja el a helyes beszédhanghallást legkésőbb 8 éves koráig, nem észleli a zöngés-zöngétlen, a rövid-hosszú hangok közötti különbséget, az olvasásban, írásban, helyesírásban nem lesz képes a hangok differenciálására, helyes használatára, mert lezárul ezen idegpályák fejlődési szakasza. A jó helyesírás alapja tehát a hangdifferenciálási képesség fejlettsége.

Első osztályban az előkészítő időszakban hangsúlyos feladat a helyes beszédhanghallás kialakítása. Ezért az anyanyelvi tantárgyak óráin napi 5-10 perces nyelvi játékok (hangoztatás, artikulációs, időtartam gyakorlatok, mozgásos játékok), a beszédszervek tudatos használatának gyakoroltatása szükséges.

Gyakorlási lehetőségek:

Hallási észlelés hangokkal, szavakkal

Ha a két hang, szó azonos, akkor két piros koronggal jelölik. Ha különbözőt észlel, piros-kék koronggal jelzi. Pl.: fog-fok, ék-ék, meg-megy

Időtartam gyakorlatok

A visszhangjátékokkal a tiszta hangképzést, helye artikulációt gyakorolhatjuk.

Pl.: A kígyó sziszegett: sz. A visszhang válaszolt: ssz

A méhecske zümmögött: z. A visszhang válaszolt: zz

A rövid-hosszú magánhangzók összekapcsolása mozgással:

rövid hangra taps vagy leguggol, hosszúra széttárja a karját vagy feláll. Koronggal rövid, pálcikával hosszú a hang jelölése.

A Tolnai-módszert alkalmazva a magánhangzók vendégsébe mennek a mássalhangzókhoz, majd fordítva gyakoroljuk a helyesejtést, hangösszevonást, értelmes szavak keresését. Pl.: am, al, av, ma, va, la, al, ál, el, él, ol, ól, ül, öl

Koronggal, pálcikával jelöljük a hosszú, rövid hangokat a két-három betűs szavak hallásmegfigyelése után. Ellenőrzés után mondással. Késleltetett ismétléssel az emlékezetet fejlesztjük, rögzítjük a helyesejtést. Pl.: kör, túr, tűr, ló, mos

Zöngés-zöngétlen

Közös gyakorlással vizsgáljuk a szó elején a hangokat. Két tenyerünkkel eltakarva a fülünket, ha zörög a hang a szó elején, piros ceruzát, ha nem, zöldet teszünk le az asztalra. Ugyanezt a nyakunkra helyezett mutatóujjunkkal is eljátszhatjuk (morog- nem morog). Pl.: zár-szár, varfal, bal-dal

Minden esetben után mondás helyesejtéssel, szavak jelentése mondatba foglalással, körülírással, rokon értelmű szó használatával egészítjük ki a gyakorlatot.

Ha a tanév kezdésnél beszédhibát észlelünk, kérjük logopédus segítségét. Fontos az otthonra kapott feladatok elvégzése is, hogy minél előbb megszűnjön a probléma.

A helyesírás alapja a tiszta belső hallás, a helyesejtés. Ehhez sok után mondásos gyakorlat, analógiás szósorok másolása kell a betűtanítás időszakában. Belép az írás, olvasás a gyakorlási módok közé.

Gyakorlási módok:

Ritmuserzők fejlesztése:

Ritmus visszatapsolása emlékezetből növekvő elemszámmal. Nehezíthető más mozgásformákkal: koppantás, dobbantás, csettintés

Szavak tagolása, szótagolása tapssal, szótagszám megállapítása.

Ritmusos mondókák, dalszövegek felolvasása, elmondása, összekapcsolása mozgással.

Szavak differenciálása:

A hallott szavak megkülönböztetése koronggal. Ellenőrzés a tábláról felolvasással, másolás, szavak jelentésének értelmezése. Pl.: károm-korom, fokom-fogom, függöny-függöny

Magánhangzók időtartama:

Lehet a gyakorlást ugyanarra a betűre, hangra építeni. Pl.: összes, őz, ősszel, öreg, bőr, tör, kör, tör

A szóvégi magánhangzók szabályait analógiás szósorok írásával, betűpótlással rögzíthetjük. A tanultak alkalmazásaként feladat lehet a kakukktojás megkeresése, indoklással.

Pl.: apu, anyu, kapu, falu, satu, batyu, varjú

Mássalhangzók időtartama:

Célszerű megfigyeltetni azokat a szavakat, ahol megváltozik a szó jelentése. Pl.: szál-száll, fen-fenn, fejel-fejfel Indoklasként a szópárokat mondatba foglalják.

Első, második, harmadik osztályban fontos a helyesírási szabályok alapján csoportosított szókészlet, amelyet minden tanuló kézbe kap.

Gyakorlás lehetőségei a szókészlettel:

Kezdetben után mondás, helyes ejtés, olvasás, másolás, látó-halló tollbamondás.

Ezután a következő szint az alkalmazás: másolás feladatokkal, tollbamondás feladatokkal.

Időt kell szánni az ismeretek megszilárdítására.

Dr. Gósy Mária: A beszédészlelés és a beszédmegértés fejlesztése (szóban és írásban) iskolásoknak szülők számára egy program az íráskészség javítására, az olvasásértés fejlesztésére játékos formában. Főleg otthoni használatra ad segítséget.

A helyesírás gyakorlási módjai:

Másolás, tollbamondás és emlékezetből írás

Másolás

Milyen szót, szöveget másoltassunk?

- hibátlan
- hibás
- kiemeléssel
- kiemelés nélküli

Hogyan másoltassunk?

- mechanikusan
- egyéb feladattal együtt
- rövid megtekintés után
- huzamos szemlélés után
- kiemeléssel
- kiemelés nélkül
- részlegesen
- teljesen
- előkészítéssel
- előkészítés nélkül

Másolási fokozatok:

- mechanikus másoltatás
- kiemeléssel másoltatás
- analógiás másoltatás
- másolás szemlélés alapján
 - tartós szemlélés
 - rövidebb szemlélés
- látó-halló előkészített másoltatás
 - hangoztatással előkészített
 - szabályfelidéztes utáni
 - kommentáló
- összekevert mondatrészek lemásolása helyes sorrendben
- eredeti szöveg összekevert mondatainak lemásolása sorrendben
- átalakításos másolások (pl.: múlt idejűvé)

Hibátlan szövegről íratunk:

- mechanikusan
- mechanikusan egyéb feladattal:

- válogató másolás (pl.: csak a főneveket)
- rendszerező másolás (emlősök, madarak, hüllők stb.)
- csoportosítás (szófajok szerint)
- sorba rendezés valamilyen szempont szerint (növekvő sorrendben a számokat)
- egymáshoz rendelés (rokon értelmű párok megkeresése)
- összekevert mondatrészek másolása helyes sorrendbe
- összekeveredett mondatok másolása helyes sorrendbe
- átalakításos másolások
 - hibás írásképek javítása, leírásuk helyesen
 - betűsor megfordítása (utas- satu)
 - fogyasztó másolás (bőr-őr)
 - szaporító másolás (oka- foka)
 - hangcserés másoltatás (vár- vér)
 - összetett szavaknál tagcsere (aranygyűrű - kútásó; kútyűrű- aranyásó)
 - hibakeresés
 - helyes változat kiválasztása

Tollbamondás

Milyen legyen a tollbamondás szövege?

- hangok (betűk),
- szótagok,
- szavak,
- mondatok,
- szöveg

Hogyan mondjunk tollba?

- mutassuk be a szöveget,
- bemutatás elhagyása,
- mondatonként,
- mondatszakaszonként,
- hangsúlyozottan,
- természetes ütemben

Tollbamondási változatok, fokozatok

1. Másoló jellegű tollbamondások (táblán megjelenik)

- látó – halló (- a táblán fennhagyjuk a szöveget)
- csak a kritikus szavakat írjuk fel a táblára
- szófordító
- bővítő
- mondatszűkítő
- kommentáló (szóban)

2. Egyéb feladattal kapcsolatos nem másoló tollbamondások

- toldalék elvonó
 - szótőt írják le
 - toldalékot írják le
- szóelemző
- összetett szavak elő- vagy utótagját írják le
- szótagoltató
- toldalékoltató
 - szavakban
 - szókapcsolatokban
 - mondatkeretben
- egyszerűsítő, takarékos (csak a tanult tényeket tartalmazza)
- átalakító (rokon értelmű)
- válogató
- javító
 - differenciált hibajelölés (jelölések alkalmazása)
 - differenciálatlan hibajelölés (csak a betűt)
 - differenciálatlan hibajelölés (az egész szót)
 - az elhibázott szavakat mondjuk újra tollba
 - típushibákat más szöveggel mondjuk tollba

Emlékezetből írás

Mit írassunk emlékezetből?

- Tartalmilag érdekes szöveget válasszunk.
- Tömör és logikus felépítésű legyen.
- Jó, ha van benne derű vagy csattanó.
- A ritmikus, szimmetrikus szöveg hamarabb rögződik.

Igen alkalmasak a közmondások, aforizmák, tanmesék, állatokról szóló ismeretterjesztő szövegek.

A tartalmi, alaki diszgráfia nem javul az írásmennyiség növelésével. Mindig tervezetten, a kitűzött célnak megfelelően válasszunk gyakorlási módot, feladatot.

Diszgráfia kezelése

A helyesírás és az olvasás két különböző képesség, fejlesztésükben sok az átfedés, egymást erősítő kiegészítő mozzanat. Bár gyakran csak külön, mint helyesírás gyengeség jelentkezik. Fordítva ugyanez nem jellemző, ugyanis biztos helyesírás mellett ritkán fordul elő szövegértési nehézség.

A helyesírás javításához először a képességeket fejlesztjük: ritmusérzék, hallási figyelem, emlékezet (vizuális, auditív), vizuális észlelés (azonosság, különbség, rész-egész, alakállandóság).
Az helyesírási készség diktálással fejleszthető.

Fokozatai:

- betűk, szótagok, később szavak, majd mondatok
- rövid, hosszú magánhangzókat tartalmazó szavak, mondatok
- rövid, hosszú mássalhangzókat tartalmazó szavak, mondatok

Módszertani javaslatok

A fejlesztő gyakorlatoknál az egésztől haladunk a rész felé. A leírt szöveg ellenőrzése és hibáinak megbeszélése, kijavítása után kis szócsoportokban (8-10 szó) érdemes a problémát gyakoroltatni.

Fontos az ellenőrzés képességének kialakítása. Az átolvasás a tudatos nyelvi gondolkodáshoz vezető út kezdete. Elsajátítását segíthetjük, ha különböző feladatokat adunk a szöveggel kapcsolatban.

A részgyakorlatok folyamatos, visszatérő ismétlésből állnak. A nehezebben javítható helyesírási probléma elsajátítása hosszabb ideig is eltarthat. Az ismétlések hatására a nyelvi nehézség előbb ismeretté, majd tudássá rögzül.

Fokozatosan, mindig az egyéni hiányok figyelembe vételével határozzuk meg a fejlesztés ütemét.

A haladás azt jelenti, hogy a kezdeti hibaszám felére, harmadára csökken.

A gyakorlás egyhangúságát oldani kell, változatos feladatokkal, sikerélménnyel.

(Forrás: www.fejlesztok.hu)

A fokozatosság elvét figyelembe véve a bemutatott helyesírás gyakorló feladatlapom a betű, szótag, szó, mondat, szöveg egymásra épülését mutatja be, az analizáló- szintetizáló képesség fejlesztésére. Letöltés: [itt](#)

VI.4. Fejlesztési ötletbörze mindenkinek:

Képességfejlesztő linkgyűjtemény

Grafomotoros képességek fejlesztésének lehetősége:

suliváró

<http://irjhelyesen.hu/gyakorlas.php?azon=2269755&tipp=11>

labirintusok

<http://www.printactivities.com/Mazes.html>

pontösszekötős

<http://www.connect-the-dots.info/>

http://www.connect-the-dots.info/hard_level/3-index01.php

rajzolás játék

<http://logopedia.reblog.hu/rajzolos>

kézügyesség

<https://www.jetztmalen.de/eierkorb.htm>

Keresőszavak: Geschenk Label, Türklinge Hänger, Buchzeichen, Fotobilderrahmen, Modellbogen

<https://www.jetztmalen.de/suche-10-unterschiede-4.html>

Íráselőkészítés betűtanuláshoz, diszgráfia reedukációhoz:

ábécés színezők

<https://www.gratis-malvorlagen.de/ausmalbilder/alphabet/>

<http://www.printactivities.com/Tracing.html>

<http://www.printactivities.com/Tracing.html>

játékos tanulás, kreativitás

<http://sucika67.blogspot.com/search/label/írás>

<https://szulovilag.hu/kreativ/>

Vizuális észlelés:

vizuális figyelem, alak-háttér észlelése

<https://www.jetzmalen.de/basteln-malen-auf-nummer.html>

<http://bine.knienieder.com/malvorlagen/#zielzahlen>

vizuális különbség keresése

<https://www.jetzmalen.de/suche-10-unterschiede-4.htm>

vizuális emlékezet, memóriajátékok

<https://www.jetzmalen.de/memory-1.htm>

Tájékozódás síkban:

vizuomotoros koordináció, átmásolás négyzetrácsba

<https://www.jetzmalen.de/hund-nachmalen.htm>

Varázsbetű letöltő oldalak:

<http://www.varazsbetu.hu/letolt/index.htm>

betűdifferenciálás

<http://www.varazsbetu.hu/letolt/betudiff.pdf>

mondóka-kifestő

<http://www.varazsbetu.hu/letolt/mondokak.pdf>

hangkereső kígyó társasjáték

http://www.varazsbetu.hu/hangkeresokigyo_pdf.htm

Mikulás puzzle-kirakó

<http://www.varazsbetu.hu/mikulaspdf.htm>

Helyesírás-nyelvtan gyakorláshoz:

írás helyesírás matematika gyakorló 1 oszt.:
<http://kisferenc.qqw.hu/?modul=oldal&tartalom=1185636>

feladatlapok olvasás, írás fejlesztéshez:

<https://plus.google.com/photos/117181816453380505895/album/5510390879546699809/5510390896396292354>

nyelvtan helyesírás 2. osztály

<https://get.google.com/albumarchive/112453167142052968525/album/AF1QipMVhyS3NgpNnWoj-OV3Rf3cEGg8XjL49oGdqyKM/AF1Qip>

magánhangzócserek javítása

https://get.google.com/albumarchive/112453167142052968525/album/AF1QipOYIImvVyrzYgrIqJt_KaN9CZFUIMPoDjMg4SyZ

helyesírás-szabály

<http://irjhelyesen.hu/gyakorlas.php?azon=2269755&tipp=11>

szófajokról tanultak alkalmazása

<http://magyarnyelvtanfolyam.blogspot.com/p/szintek-szerint-a-1-kezdő-gyümölcsök.html>

1-6. osztályig nyelvtan, helyesírás, olvasás feladatlapok

<https://alsosmagyar1.wordpress.com/első-osztályos-feladatlapok/>

Fejlesztő kiadványok, feladatgyűjtemények:

<https://get.google.com/albumarchive/104903165136906255020?so>

játékos tanulás

<https://www.tanulasjatek.hu/cimke/magyar-nyelv-es-irodalom/>

Folytatás következik... (7-9.)

vissza a www.mas-kep.hu oldalra